

A MAGYAR TÁRSADALOM A VÁLASZTÁSOK ELŐTT

A TK Mobilitás Kutatási Centrum konferenciájának célja,
hogy bemutassa a 2021 októberben és novemberben
5000 fővel készített kérdőíves vizsgálat első eredményeit.
Az adatgyűjtés 2015 és 2018 után a harmadik alkalommal
történt meg közel azonos kérdőívvel és mintavételi eljárással.

Konferencia ► 2022. március 1.

PROGRAM

10.00–10.10

Kovách Imre:

A kutatás bemutatása

10.10–10.30

Gerő Márton – Szabó Andrea:

Választani kell(ene)

A magyar társadalom politikai integrációjának aktuális kérdései

10.30–10.50

Csurgó Bernadett – Kristóf Luca:

A helyi identitás és a helyi elitek befolyása

10.50–11.10

Dávid Bea – Albert Fruzsina:

Átrendeződés? Visszarendeződés?

Bizalmas kapcsolathálózatok alakulása a pandémia idején

11.10–11.30

Balogh Karolina:

A család, házasság, együttélés percepciói

11.30–11.50

Győri Ágnes:

Egészségpercepciók a magyar társadalomban

11.50–12.10

Megyesi Boldizsár:

Zöldül-e a magyar társadalom?

Éghajlatváltozás és környezeti értékek napjainkban

12.10–12.30

Huszár Ákos:

Egyenlőtlenség és társadalmi mobilitás

12.30–12.50

Csizmady Adrienne – Kőszeghy Lea:

Szeretünk-e költözni?

12.50–13.10

Papp Z. Attila – Zsigmond Csilla:

A migrációs hajlandóság változásai

A konferencia előadásai átfogó képet adnak

- a magyar társadalom egyenlőtlenségeinek, integrációjának és mobilitási tendenciáinak változásairól;
- a politikai integráció és a pártválasztás rejtett dimenzióiról és a helyi hatalom és identitás összefüggéseiről;
- a társadalmi kapcsolatok rezdüléseiről és az egészségi állapot megítéléséről a járvány időszakában;
- az együttélés, család, házasság formáinak elfogadottságáról, aminek nem várt árnyalatai derültek ki; az országon belüli és a külföldre irányuló migrációra való hajlandóság fejleményeiről,
- a klímaváltozásról és a környezeti hatásokról és értékekről való tudás állapotáról.

A korábbi elemzéseket összefoglaló kötetek itt olvashatók:

- Mobilitás és integráció a magyar társadalomban
- Integrációs mechanizmusok a magyar társadalomban
- Társadalmi integráció

A KUTATÁS BEMUTATÁSA

Az integrációs modell csoportjai 2021

	fő	%
Kapcsolatgazdag, politikailag aktív	507	10,1
Lokálisan integrált	288	5,8
Politikailag integrált	755	15,1
Normakövető kapcsolatgazdag	726	14,5
Normakövető munkaerőpiacon integrált	1030	20,6
Normaszegő, kirekesztett	882	17,6
Normakövető dezintegrált	812	16,2
együtt	5000	100

Az integrációs modellek csoportjai a modell dimezióinak értékei szerint

	Arány a teljes mintában	intézményi bizalom	normaszegés elfogadása	politikai részvétel	munka-intenzitás	civil	gyenge kapcsolatok száma	bizalmas kapcsolatok száma	szubjektív kirekesztés
Kapcsolatgazdag, politikailag aktív	10,10%	4,52	0,02	1,83	0,61	0,88	14,34	3,34	1,82
Lokálisan integrált	5,80%	5,35	-0,00	1,37	0,75	4,71	12,18	2,18	2,19
Politikailag integrált	15,10%	6,75	-0,53	0,78	0,96	0,39	12,98	1,44	1,49
Normakövető kapcsolatgazdag	14,5 %	5,05	-0,27	0,25	0,80	0,52	11,56	4,40	1,61
Normakövető munkaerőpiacon integrált	20,60%	2,95	-0,51	0,37	0,97		7,75	1,31	1,87
Normaszegő, kirekesztett	17,60%	4,13	1,71	0,34	0,72	0,22	7,01	1,55	2,86
Normakövető dezintegrált	16,20%	4,60	-0,52	0,48	0,02	0,27	6,85	1,40	1,87
Teljes minta		4,60	1,40	0,63	0,69	0,64	9,75	2,09	1,96

Az integrációs csoportok néhány társadalmi jellemzője

	Arány a teljes mintában	Diplomás	Buda-pesti	Roma	Gazdasági-lag aktív	Nyugdíjas	Életkor (átlag)	Apa diplomás
Kapcsolatgazdag, politikailag aktív	10,10%	24	16,2	6,3	62,7	29,6	49,65	12
Lokálisan integrált	5,80%	36,1	8,3	5,9	75,7	15,3	45,23	19,3
Politikailag integrált	15,10%	27,7	15	4,2	87,8	6,8	43,68	13,6
Normakövető kapcsolatgazdag	14,5 %	20,9	22,6	5,1	74,4	12,9	41,5	13,6
Normakövető munkaerőpiacon integrált	20,60%	11,2	15,3	6,3	88,3	5	41,9	8,6
Normaszegő, kirekesztett	17,60%	12,8	30,2	9	67,6	23,2	48,15	10,9
Normakövető dezintegrált	16,20%	8,6	11,8	8,9	4,4	85,9	66,37	5,1
Teljes minta		17,7	18,1	6,7	65,6	25,8	48,17	10,9

VÁLASZTANI KELL(ENE)

A magyar társadalom politikai integrációjának aktuális kérdései

Vizsgálatunkban egyrészt arra a kérdésre keressük a választ, hogy milyen módon írhatóak körül az ismeretlen preferenciájú választópolgárok, másrészt pedig azt mutatjuk be, mennyire fogékonyak a választók a politikai szereplők által a mainstream politikai kommunikációban megjelölt problémákra.

Ismeretlen preferenciájúak

A politikai közbeszédben állandó toposz a politikai pártpreferenciájukban „bizonytalan” választókról beszélni, egészen pontosan arról, hogy az ő mozgósításukkal lehet a választást megnyerni. Az állítás azonban választásszociológiai értelemben értelmetlen. A politikusok által „bizonytalanoknak” nevezett társadalmi réteg ugyanis legalább háromféle csoportból áll, amelyet a KEP-projekt nagymintás vizsgálatában igyekeztünk körbejárni. A helyes gyűjtőmegnevezés tehát nem a „bizonytalan”, hanem a „pártoktól távolságot tartók” vagy másképpen az „ismeretlen preferenciájúak”.

E réteg három különálló, világos kontúrokkal rendelkező csoportjai a ténylegesen bizonytalanok, a titkolózók és a passzívak. Bizonytalanoknak nevezzük azokat a választópolgárokat, akik egy most vasárnap esedékes parlamenti választáson nem tudják, hogy melyik párt listájára szavazzanak. A második csoport a titkolózók, akik a pártpreferencia kérdés kapcsán a „bár van preferenciám, de erre a kérdésre nem válaszolok” opciót választják, míg a passzívak határozottan kijelentik, hogy nem kívánnak részt venni a választáson.

Választásszociológia értelemben bonyolítja a helyzetet, hogy a 2022-es országgyűlési választáson nem egyszerűen pártokra szavazhatnak az állampolgárok, hanem két nagy politikai tömb egyesített, valamint hozzájuk képest lényegesen kisebb pártok listájára. A hagyományos pártpreferencia kérdések tehát önmagukban nem írják le a választási szituációt, ugyanakkor a pártpreferenciák mégiscsak fontos háttér szempontjai lehetnek a listák közötti választásnak.

Végül, nyilvánvalóan nem mindegy, hogy valójában mennyien fognak elmenni a választásra, milyen lesz a választási aktivitás. Nem elég tehát a párt és listapreferenciákat vizsgálni, hanem a kapott eredményeket a választási részvétel vonatkozásában kontrollálni szükséges.

Mindezen szempontokat figyelembe véve alkottuk meg az alábbi, korábban még nem használt kategóriákat, a választópolgárok preferenciájának leírására.

Pártpreferencia-listapreferencia és választási aktivitás alapján létrehozott választói rétegek (%)

Aktív pártválasztó, Fidesz: valószínűleg vagy biztosan részt vesz a 2022-es választáson és listán, ill. pártoknál is a Fideszt választja;

Aktív ismeretlenből pártválasztók: valószínűleg vagy biztosan elmegy szavazni és listán, vagy pártoknál NT, NV, majd pártválasztó;

Aktív bizonytalanok: valószínűleg vagy biztosan részt vesz a 2022-es választáson és listán, ill. pártoknál is „nem tudja” opciót választ.

Aktív titkolózó: valószínűleg vagy biztosan részt vesz a 2022-es választáson és listán, ill. pártoknál is „nem válaszol” opciót választ.

Passzívak: valószínűleg nem vesz részt, biztosan nem vesz részt a választáson.

Aktív pártválasztó, Fidesznek nevezzük azokat a választópolgárokat, akik valószínűleg vagy biztosan részt vesznek a 2022-es választáson és a pártpreferencia, valamint a listapreferencia kérdésnél egyaránt a Fidesz–KDNP-t választják. Az **aktív pártválasztó, ellenzékiek** azok a szavazók, az előbbiek pandantjai, vagyis mindenben megfelelnek ezeknek a szempontoknak, de következetesen az ellenzékot választják. Nagyon sajátos csoport – és ennek előállítása alapvetően a nagymintás kutatásokban lehetséges – az **aktív ismeretlenből pártválasztóké, akik** valószínűleg vagy biztosan elmennek szavazni, ugyanakkor vagy a pártpreferencia, vagy a listapreferencia kérdésnél „nem tudja” illetve „nem válaszol” opciót választanak, majd megváltoztatják a véleményüket és mégis mondanak vagy pártot, vagy listát. Az ő preferenciájuk tehát változik a lista és a pártpreferencia kérdés között, de abban következetesek, hogy minden valószínűség szerint ott lesznek a 2022. április 3-i választáson.

Aktív bizonytalanoknak nevezzük azokat a választópolgárokat, akik valószínűleg vagy biztosan részt vesznek az országgyűlési választáson, ugyanakkor a pártpreferencia és a listapreferencia kérdés esetében is következetesen a „nem tudja” opciót választják. Az **aktív titkolózók szintén** valószínűleg vagy biztosan részt vesznek a 2022-es választáson, de nem válaszolnak sem a pártpreferencia, sem a listapreferencia kérdésre. Végül a **passzívak** olyan állampolgárok, akiknek hiába van esetleg valamilyen párt- vagy listapreferenciája, a kutatás pillanatában azt állítják, hogy valószínűleg vagy biztosan nem fognak részt venni a választáson. Bár nem elképzelhetetlen, hogy egy kisebb részük mégis, az utolsó pillanatban úgy dönt, hogy elmegy április 3-án, az ő mobilizálásuk olyan erőfeszítéseket kíván, amelyet nem lehet előre kalkulálni. Vizsgálatunkban elsősorban azt mutatjuk be, hogy a két nagy politikai tömbhöz képest hol helyezkednek el az aktív titkolózók, az aktív bizonytalanok és az aktív ismeretlen preferenciából pártválasztóvá válók. Nagyon egyszerűen fogalmazva, melyik politikai tömb tud jobban támaszkodni ezekre a politikai rétegekre a választási kampány során, hol vannak a tartalékaik.

Ahogy az első ábra mutatja, az 5000 fős, nagymintás kutatás alapján az aktív pártválasztó Fidesz és ellenzéki tömb nagyjából hasonló méretű – némi kormánypárti többlettel –, 5 százalékot tesznek ki azok a választók, akik megváltoztatják a véleményüket a pártpreferencia és a listapreferencia kérdés között, 6 százaléknyan vannak az aktív bizonytalanok és 7 százaléknyan az aktív titkolózók. Mindez azt jelenti, hogy összesen 18 százalékos a politikai tömbök számára megszólítható választópolgárok aránya.

Az egyes rétegek jellemzése (2–7. ábra):

- Az életkori átlagok és az élettel való elégedettség átlaga alapján a nagy politikai tömbök igen közel állnak egymáshoz. Az aktív ismeretlen preferenciájú, majd valamilyen listát/pártot választók szinte ráfeksznek az ellenzékre, hozzájuk állnak nagyon közel, míg az aktív titkolózók elégedettségüket tekintve inkább a Fidesz-tömb közelében találhatók, sőt még náluk is elégedettebbek életükkel. Az aktív bizonytalanok fiatalabbak a két versengő táborhoz képest, elégedettségük átlagnál magasabb.
- Az iskolázottság és a település alapján készített ábra azt jelzi, hogy az aktív ismeretlen preferenciából párt-, vagy listaválasztóvá válók laknak inkább nagyobb településeken, az aktív titkolózók viszont a legképzettebb rétege a választói csoportoknak.
- A gazdasági aktivitás és a jövedelmi index változók bevonása világos képet mutat: ezen a téren a két nagy tömb közel áll egymáshoz, az aktív ismeretlen preferenciából pártot vagy listát választók igen közel állnak az ellenzékhez. A legmagasabb vagyoni/jövedelmi indexszel az aktív titkolózók rendelkeznek, az aktív bizonytalanok viszont a legkevésbé aktív választói réteget jelenítik meg.
- Nemcsak az élettel való elégedettség, de más elégedettségi attitűdök is kedvező scénáriót mutatnak a Fidesz számára, hiszen minden vizsgált ismeretlen preferenciájú réteg annyira, vagy legalább annyira elégedett, mint az aktív kormánypárti szavazók.
- Míg az élettel való elégedettség tekintetében a Fidesznek vannak szabad vegyértékei az ismeretlenek irányába, ha ideológiai szempontokat veszünk figyelembe igencsak eltérő képet látunk. A baloldali–jobboldali skálán, valamint a jövőorientációt tekintve ugyanis az aktív Fidesz-tábor nagyon elkülönül, nagyon messze áll minden más csoporttól. Az aktív titkolózók és bizonytalanok is valahol középen állnak a baloldali–jobboldali skálán, míg az ismeretlen preferenciából párt- vagy listapreferenciát választók a középtől balra helyezkednek el. A jövőorientációt tekintve kitűnik, hogy az aktív titkolózók jövőképe közelebb áll a Fidesz-szavazókéhoz, mint az ellenzékhez.

- A kutatócsoport 2015-ben alkotta meg, majd azóta is folyamatosan újra létrehozza az integrációs csoportokat 3 integrációs szinten, sok változó bevonásával. Az adatok alapján úgy tűnik, hogy az aktív titkolózó és aktív bizonytalan rétegek legnagyobb arányban a politikailag integráltak, valamint a normakövető munkaerőpiacon integráltak csoportjában találhatók. Míg az egyiket, a politikailag integráltakat egyértelműen a Fidesz-szavazók dominálják, addig a normakövető munkaerőpiacon integráltak között jelentős többségben az ellenzéki szavazók találhatók. Fontos azonban látni, hogy az alulintegrált csoportok körében relatíve alacsonyabb a titkolózó és bizonytalan csoportok aránya, viszont – különösen a normaszegő kirekesztettek között – a passzivitás a legmagasabb.

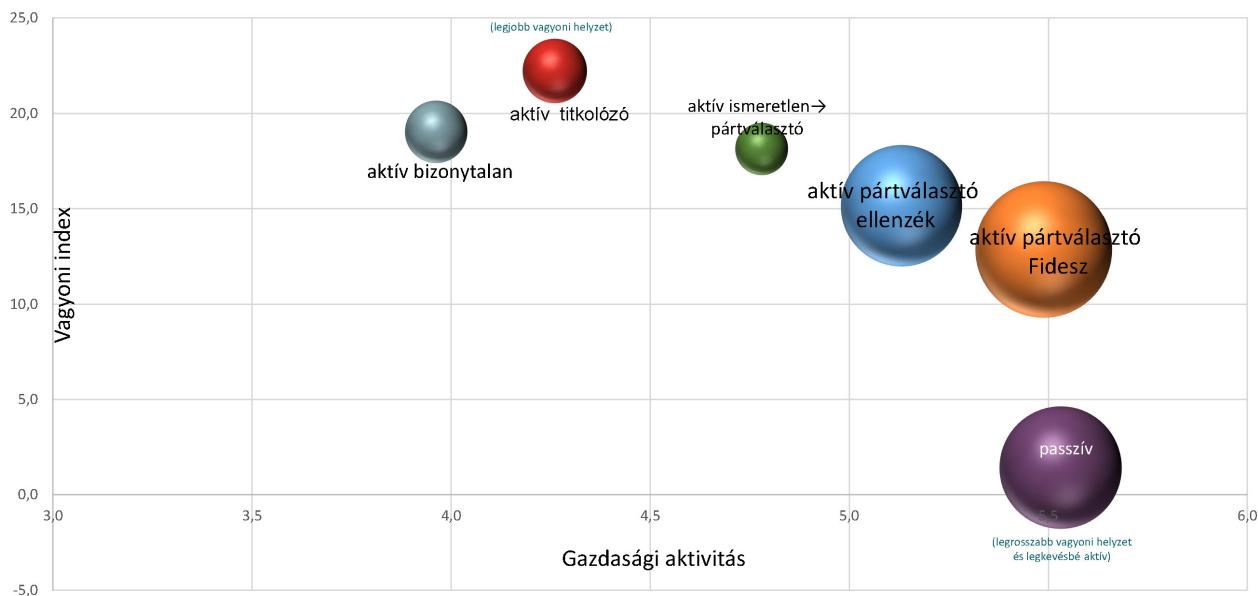
Preferencia és választási aktivitás alapján létrehozott választói rétegek szociológiai háttere (kor és élettel való elégedettség átlagai)

Preferencia és választási aktivitás alapján létrehozott választói rétegek szociológiai háttere (település és iskolázottság átlagai)

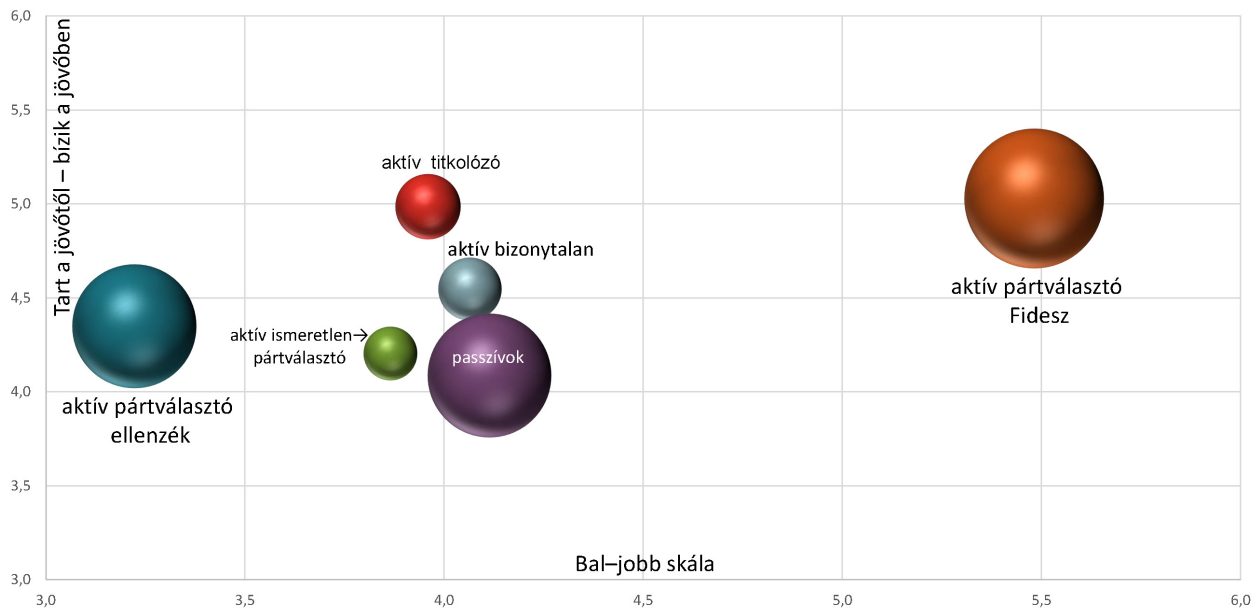
Preferencia és választási aktivitás alapján létrehozott választói rétegek szociológiai háttere (vagyon index, gazdasági aktivitás)

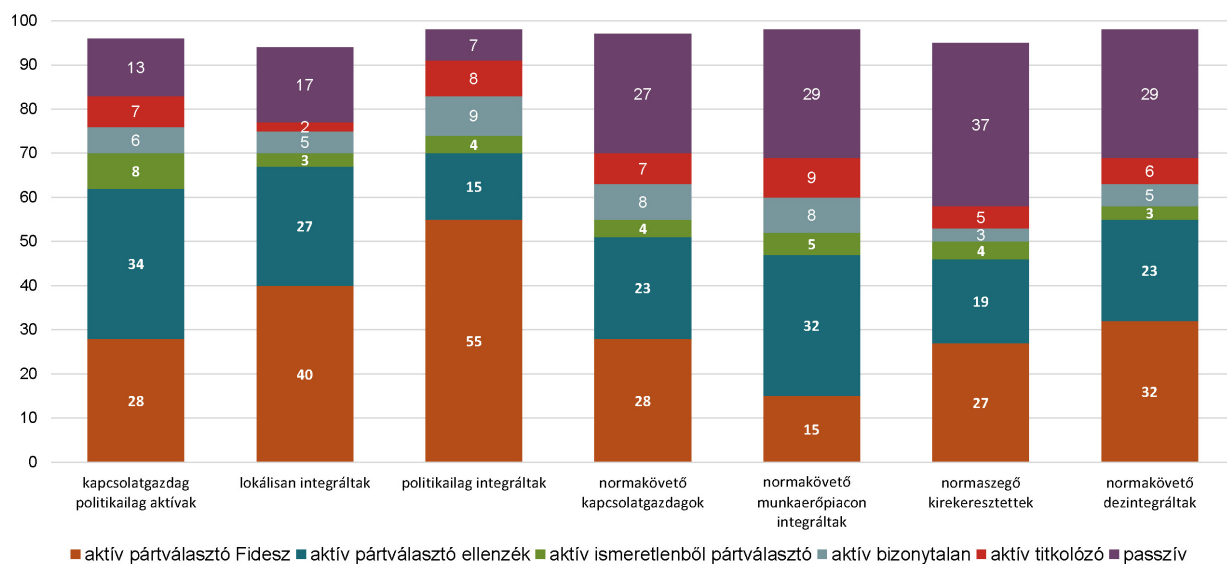
Preferencia és választási aktivitás alapján létrehozott választói rétegek elégedettsége (1–7 skála átlagai)

Preferencia és választási aktivitás alapján létrehozott választói rétegek ideológiai karaktere (1–7 skála átlagai)

Preferencia és választási aktivitás alapján létrehozott választói rétegek integráltsága (%)

2. Ellenségképek és felelősök

Az elemzés második részében arról lesz szó, hogy melyek a magyar társadalom által legjelentősebbnek ítélt problémák, és kiket tartanak felelősnek ezért. Érdekes megjegyezni, hogy a felsorolt problémák nem a kutatók által fontosnak tartott kérdéseket, vagy ok-okozati viszonyokat jelzik, hanem a politikai kommunikációban megjelenő legtöbbször megjelenő jelentősebb diskurzusok esszenciáit vizsgáltuk meg.

Emögött éppen az a feltételezés áll, hogy a problémák és felelősök (vagy ellenségképek) megjelölésén keresztül történik a társadalmi valóság ábrázolása. Ennek a részben „konstruált” valóságnak pedig alapvető szerepe van a választói tömbök összetartásában és a választási mozgósításban is. Természetesen, minél jobban elválnak a valóságképek, a politikai kommunikáció is egyre polarizáltabbá válik, és a társadalmi csoportok közötti kommunikációs csatornák is bezárulhatnak.

A politikai kommunikációban megjelölt problémák és diskurzusok iránti fogékonyság tesztelésére két kérdést tettünk fel. A válaszadók mind a két kérdés esetében hármat választhattak a felsorolt tényezők közül. Az így felsorolt 11 (veszélyek), és 10 (felelősök) válaszlehetőség közül néhányat a könnyebb elemezhetőség kedvéért összevontunk, így 5 veszély és 8 felelős típust hoztunk létre. Ezeket az alábbi táblázatok foglalják össze, azzal együtt, hogy a válaszadók hány százaléka jelölte az adott veszély és felelős-típust.

Mit gondol, ma mi jelenti a legnagyobb veszélyt Magyarországra?

Típus	Hozzá tartozó itemek	Választotta(a válaszadók %-ban)
A demokrácia lebontása és a korrupció	A demokrácia és a jogállam leépítése	53%
	Egy párt túlhatalma	
	Az állami szintű korrupció	
Az egészségügy, oktatás és az egyenlőtlenségek	Az egészségügy és az oktatás állapota	60%
	A növekvő társadalmi egyenlőtlenségek	
A nemzeti szuverenitás elvesztése	Az idegen, külföldi befolyás a politikára és a gazdaságra	25%
	Az Európai Unió növekvő befolyása, a nemzeti szuverenitás elvesztése	
	Külföldről anyagilag támogatott civil szervezetek	
Bevándorlás és terrorizmus	A tömeges bevándorlás, migráció	31%
	A terrorizmus	
Világjárványok	Világjárványok	36%

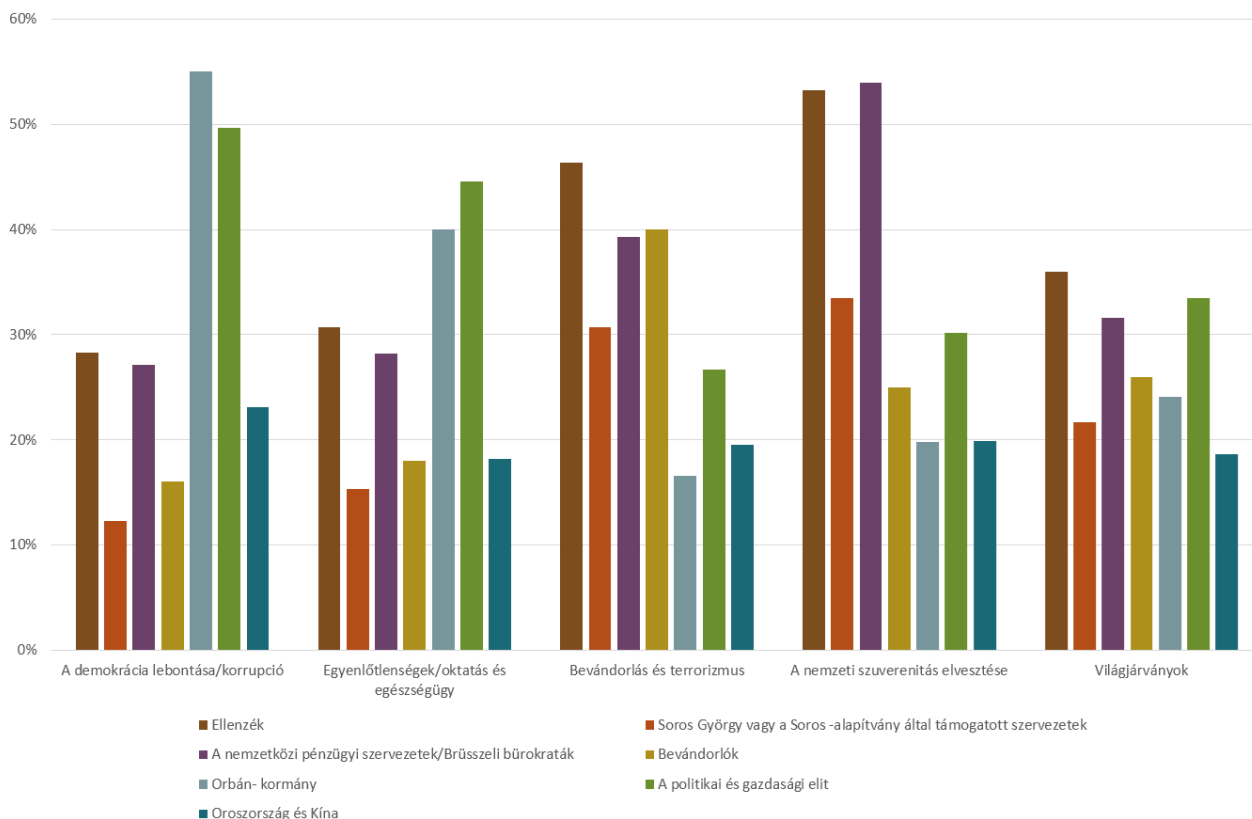
Ön szerint az alábbi csoportok közül melyek tehetők felelőssé az ön által előbb megjelölt problémákért?

Típus	Hozzá tartozó itemek	Választotta (a válaszadók %-ban)
Az Orbán-kormány	Az Orbán-kormány	35%
A politikai és gazdasági elit	A politikai és gazdasági elit	38%
Soros György és a Soros alapítvány által támogatott szervezetek	Soros György vagy a Soros Alapítvány által támogatott szervezetek, emberek	18%
Bevándorlók	Bevándorlók, migránsok	20%
A Nemzetközi pénzügyi szervezetek/Brüsszeli bürokraták	Nemzetközi pénzügyi szervezetek (IMF, Világbank)	29%
	Az EU-s, brüsszeli bürokraták	
Oroszország és Kína	Oroszország	18%
	Kína	
Az ellenzék	Gyurcsány Ferenc és a korábbi baloldali kormányok	32%
	A liberálisok	
	az ellenzék	

A megjelölt veszélyek és felelősök erősen összekapcsolódnak egymással. A demokráciával, oktatással, egészségüggyel és egyenlőtlenségekkel kapcsolatos veszélyek fő felelőseként az Orbán-kormány, illetve a politikai és gazdasági elit jelenik meg, míg a nemzeti szuverenitás elvesztését, a bevándorlást és terrorizmust megjelölők túlnyomó része a nemzetközi szereplőket (köztük a Soros alapítványt), a bevándorlókat vagy az ellenzékét jelöli meg fő felelősként. Újdonság ugyanakkor, hogy az oktatás és egészségügy állapo-

tát és az egyenlőtlenségek növekedése esetében az ellenzéket (31%) és az Orbán-kormányt (40%), megjelölők aránya között mindössze 9 százaléknyi különbség van, és az ezt a veszély-típust választók még az Orbán-kormánytól is többen jelölték meg a politikai és gazdasági elitet (45%).

Az egyes veszélyforrások esetében megjelölt felelősök, a veszélyforrást megjelölők %-ban

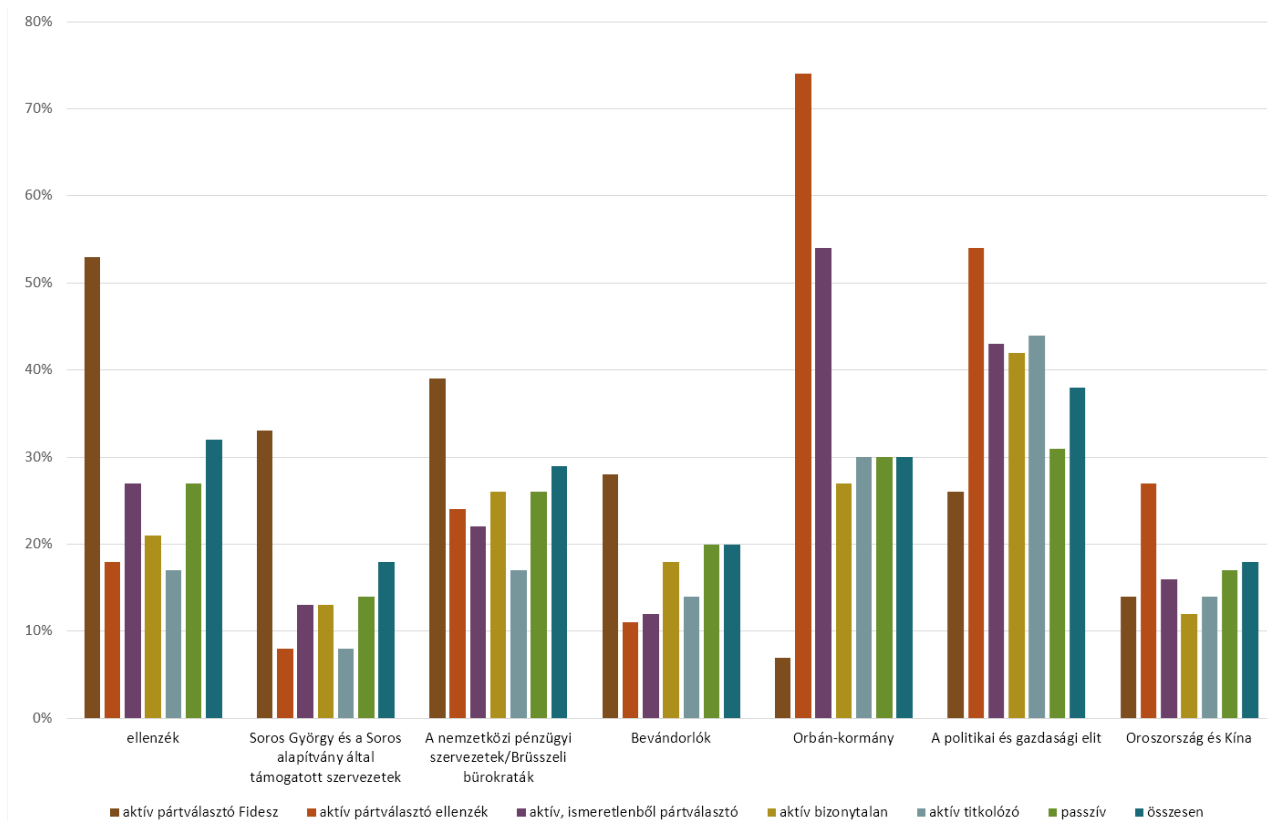
A világjárványokat a legfontosabb veszélyforrások közé beválogató válaszadók legnagyobb mértékben az ellenzéket (36%) és a nemzetközi pénzügyi szervezeteket/brüsszeli bürokratákat (32%) jelölték meg felelősként, de a világjárvánnyal kapcsolatban így is kisebb mértékű polarizáció tapasztalható, mint a többi észlelt veszélyforrás esetén. Kínát és Oroszországot átlagosan 18%-nyian jelölték meg, és egyik veszélyforrás esetén sem tér el az átlagtól jelentősen az említésük aránya.

Az adatok mögött jelentős mértékű politikai polarizáció húzódik meg a kormánypárti és ellenzéki szavazók között. Ez alól az oktatás és egészségügy, illetve egyenlőtlenségek kérdése jelenti: pártszimpátiától függetlenül minden választói csoport legalább 56%-ban jelölte meg ezt a problémát.

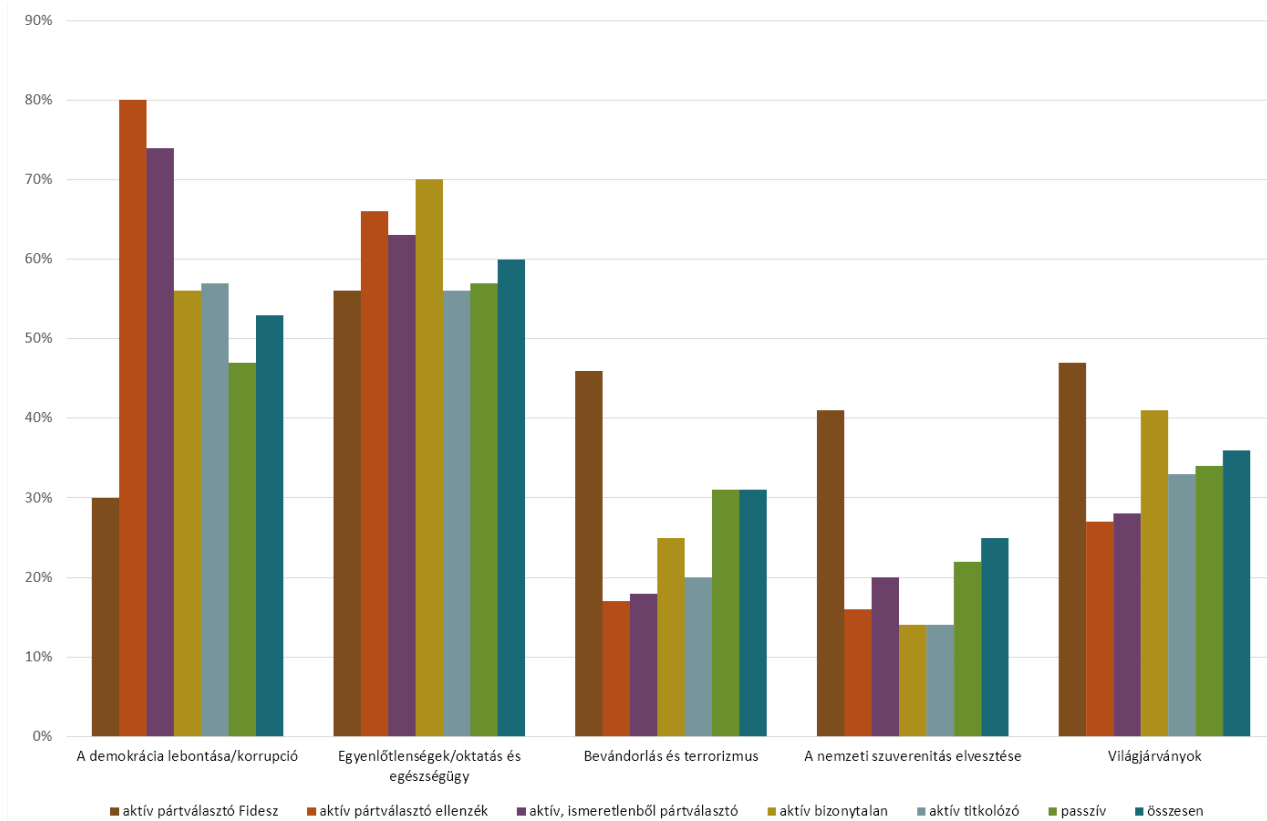
További újdonság, hogy a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel szembeni bizalmatlanság – ugyan jóval kisebb mértékben, mint a Fidesz szavazók körében, de az Ellenzéki összefogás jelöltjeire szavazók között is érzékelhető mértékű (24%).

A bizonytalanok választásai jellemzően a Fidesz-szavazók és az ellenzékiek válaszai közötti értékeket vesznek fel. A passzívak, választástól távolmaradók pedig elsősorban a nemzetközi és magyarországi elitet hibáztatják a problémákért, a bevándorlókkal vagy Oroszországgal és Kínával szembeni ellenérzések kevésbé jellemzik őket.

Ön szerint az alábbi csoportok közül melyek tehetők felelőssé az ön által előbb megjelölt problémákért? Az egyes pártokat választók %-ban.

Mit gondol, ma mi jelenti a legnagyobb veszélyt Magyarország számára? Az egyes pártokat választók %-ban

Az első elemzések alapján úgy tűnik, hogy míg a veszély-észlelés hasonló intenzitású a politikai aktivitás szerint elkülönített szavazói csoportokban (átlagosan 2,3–2,6 veszélyt jelölnek meg) a felelősök esetében jelentős eltérés van ebben: míg az aktív pártválasztók átlagosan 2,2 felelőst jelöltek meg, addig a passzívak csupán átlagosan 1,7-et a lehetséges háromból.

A megjelölt veszélyek és felelősök átlagos száma szavazói aktivitás szerint

	A megjelölt veszélyek és felelősök átlagos száma szavazói aktivitás szerint	
	A megjelölt veszélyek száma	A megjelölt felelősök száma
Aktív pártválasztó	2,6	2,2
aktív ismeretlen pref. pártválasztó	2,6	2,0
aktív bizonytalan	2,5	1,7
aktív titkolózó	2,3	1,5
Passzív	2,3	1,7
Total	2,5	2,0

Ebből arra is következtethetünk, hogy az általános elitellenes attitűdök inkább távoltartják a választókat a szavazástól, míg az aktív szavazói csoportokban az erőteljes ellenségképzés mozgósító hatású lehet.

Az egyes integrációs csoportok esetében is hasonló tendenciákat látunk: a jól integrált és a politikában résztvevő csoportok elsősorban a különböző politikai szereplők által kínált „ellenségképekre” fogékonyak, és ezekben a tendenciákban fellelhetőek a fent tárgyalt polarizációs folyamatok, addig a dezintegrált csoportok felelősökről kialakított képe kevésbé polarizált és kevésbé rezonál a direkt politikai kommunikáció üzeneteiben megjelenő ellenségképekre.

4. táblázat. A megjelölt felelősök integrációs csoportok szerint

	Ellenzék	Soros György vagy a Soros-alapítvány által támogatott szervezetek	A nemzetközi pénzügyi szervezetek/Brüsszeli bürokraták	Bevándorlók	Orbán-kormány	A politikai és gazdasági elit	Oroszország és Kína
Kapcsolatgazdag, politikailag aktív	32%	18%	28%	16%	49%	49%	15%
Lokálisan integrált	49%	29%	49%	29%	28%	35%	26%
Politikailag integrált	36%	23%	32%	20%	20%	30%	10%
Normakövető kapcsolatgazdag	25%	14%	30%	22%	33%	45%	14%
Normakövető munkaerőpiacon integrált	24%	12%	18%	15%	48%	42%	17%
Normaszegő, kirekesztett	41%	19%	36%	21%	32%	31%	33%
Normakövető dezintegrált	30%	18%	25%	20%	30%	33%	14%
Összesen	32%	18%	29%	20%	35%	38%	18%

A HELYI IDENTITÁS ÉS A HELYI ELITEK BEFOLYÁSA

Helyi identitás

A társadalmi integráció és társadalmi kohézió egyik fontos mutatója a helyhez kötődés, a helyidentitás. A helyhez kötődést értelmezhetjük mint az emberek gyakorlati és érzelmi kapcsolódását a helyhez, és az így meghatározott helyhez kötődésnek pozitív hatása van az emberek életére és jólétére. A hely ahol élünk, amihez kötődünk, fontos része az egyén identitásának is. A társadalmi kohézió kölcsönhatásban van a hely alapú identitással: **azok a társadalmak, amelyekben a társadalmi kohézió gyenge vagy hiányzik, jellemzően a helyhez kötődés is gyenge.**

A helyi identitást Murányi és Szoboszlai (2012) nyomán a társadalmi identitástudat szerves részeként értelmezzük, amelynek alapján az egyén a perszonális kapcsolathálónál tágabb, földrajzi kategóriákkal meghatározható társadalmi csoport tagjának érzi és vallja magát.

Korábbi kutatások igazolták, hogy a lokális integráció, ami egyfajta helyhez való kötődés, társadalomformáló tényezőként jelenik meg.

A legújabb adatfelvételben a különböző földrajzi helykategóriákhoz való kapcsolódások identitásban játszott szerepét a következő kérdés segítségével mértük:

Mi mindannyian különféle csoportokhoz tartozunk. Vannak közülük fontosabbak számunkra, míg mások kevésbé fontosak.

Kérem, mondja meg, hogy a kártyalapon felsoroltak közül az Ön számára melyik besorolás a legfontosabb, ha önmagát akarja

jellemezni?... És a második legfontosabb?... És a harmadik? "

Legfontosabb: _____

Második legfontosabb _____

Harmadik legfontosabb _____

88) NT

99)NV

A) Az a település, ahol él.

B) Az a térség, régió ahol él.

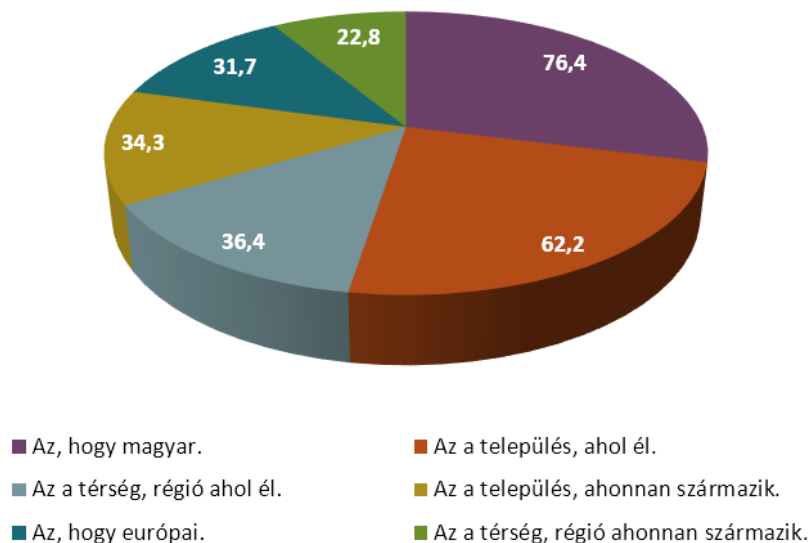
C) Az a település, ahonnan származik.

D) Az a térség, régió ahonnan származik

E) Az, hogy magyar.

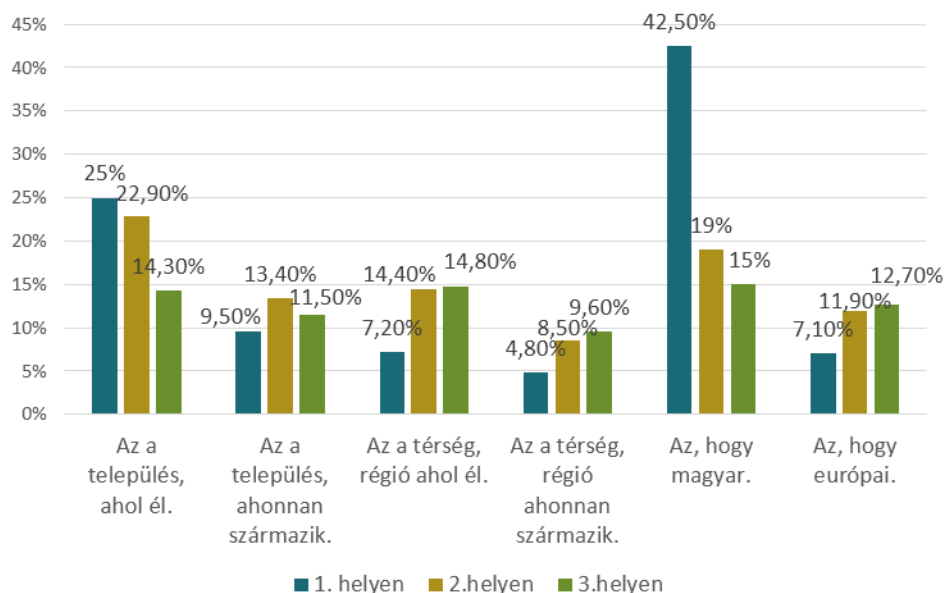
F) Az, hogy európai.

Identitásformáló tényezők

A magyarság után a legfontosabb hely alapú identitásformáló tényezőként az a település jelenik meg, ahol él a kérdezett.

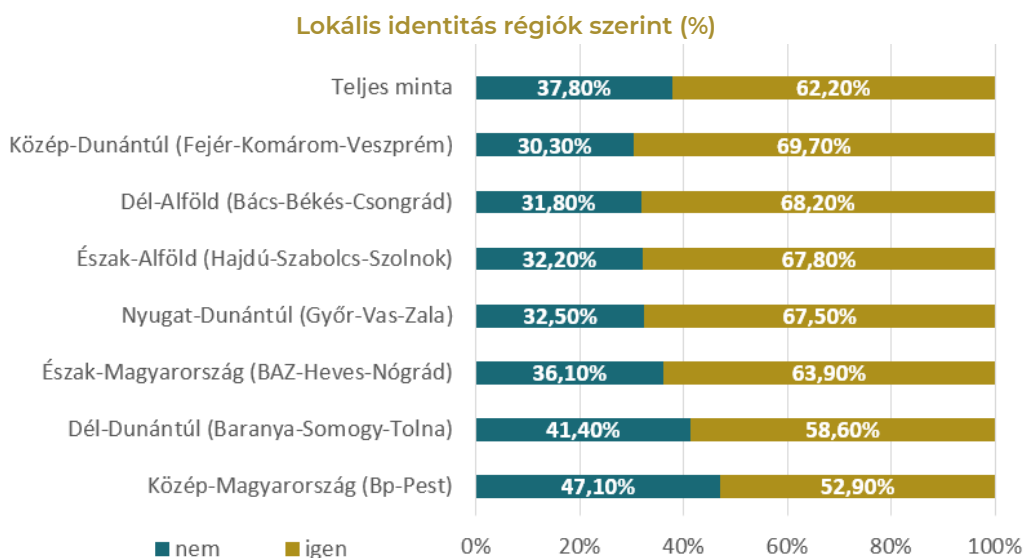
Legfontosabb identitásformáló tényezőként, azaz első helyen legtöbben (42,5% %) a magyarságot említették, de a második helyre már legnagyobb arányban a település kerül, ahol él.

A továbbiakban a település, ahol él, identitásban való megjelenésének, azaz a lokális identitásnak a társadalmi jellegzetességeit tekintjük át. **A lokális identitást a lokális integráció egy megjelenési formájának tekintjük.**

A lokális identitás társadalmi-térbeli jellegzetességeiről az mondható el, hogy a budapestiek identitásában a település, ahol él, kevésbé fontos tényező.

Emellett jelentős regionális különbségek is kirajzolódnak: a Közép-Magyarországon élőkre és a Dél-Dunántúliakra kevésbé jellemző, míg a Közép-Dunántúliak és a Dél-Alföldiek a minta átlagnál nagyobb arányban tartják az identitásukban fontos tényezőnek a települést, ahol élnek.

A szocio-demográfiai tényezők közül a településtípus mellett még az életkor van befolyással a lokális identitásra: **a legfiatalabbak esetében kevésbé jelenik meg a lakóhelyük identitásformáló tényezőként.**

A lokális identitást nem befolyásolja a nem, és az iskolai végzettség sem.

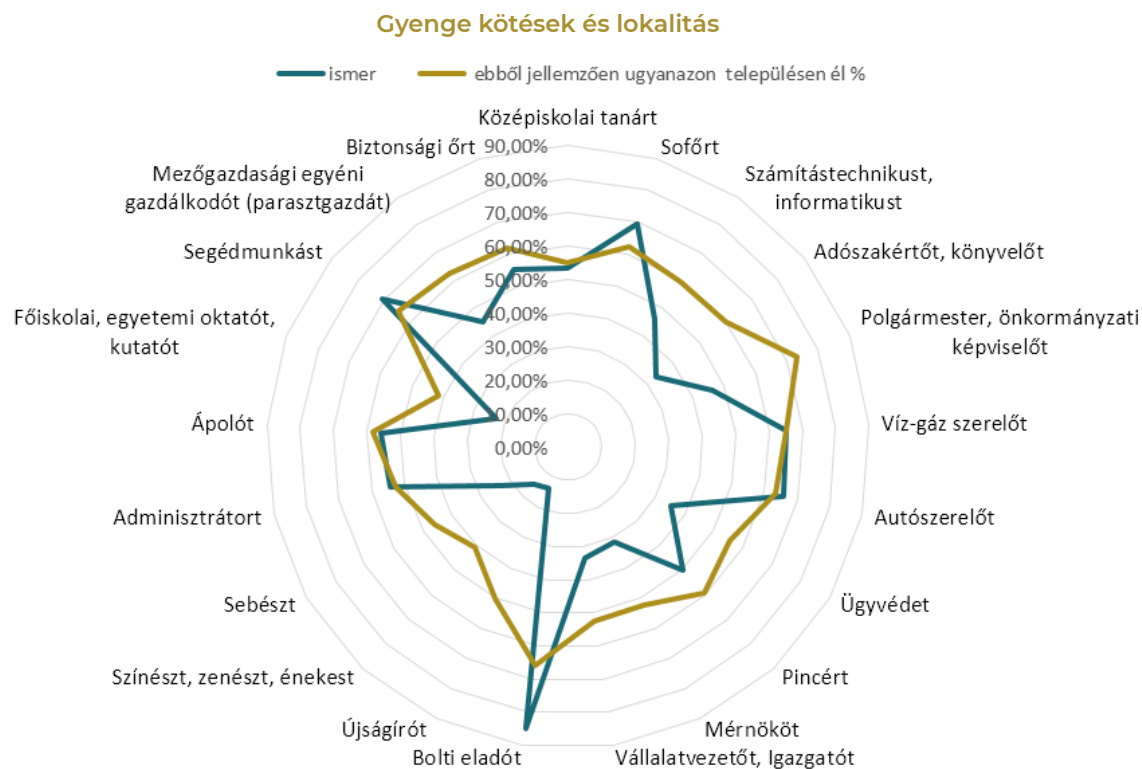
Politikai preferenciák szerint pedig az látszik, hogy a politikai nézetek (jobb-bal) nem, de a pártpreferenciák hatással vannak a lokális identitásra. **A kormánypárti szavazók körében nagyobb arányban találunk**

olyanokat, akik számára a lakóhelyük fontos identitásformáló tényező, míg az ellenzéki szavazókra kevésbé jellemző a lakóhely megjelenése az identításban.

A szakirodalom a lokális identitást egyfajta integrációs tényezőként azonosítja, és sokszor a helyhez kötődés szinonimájaként is megjelenik. A kötődés egyik alapvető mutatója a kapcsolat, network, azaz a másokhoz való kötődés. Ezért megnéztük, hogy a gyenge és erős kötések hogyan kapcsolódnak a lokalitáshoz. Azaz, az ismerősök és bizalmas kapcsolatok térbeli elrendeződésében mennyire jelenik meg hangsúlyosan az azonos lakóhely?

Eredményeink szerint **mind az erős, mind a gyenge kötések jelentős része ahhoz a településhez köthető, ahol a kérdezett él, a lokalitás a kapcsolatok szempontjából tehát kiemelkedő jelentőséggel bír.**

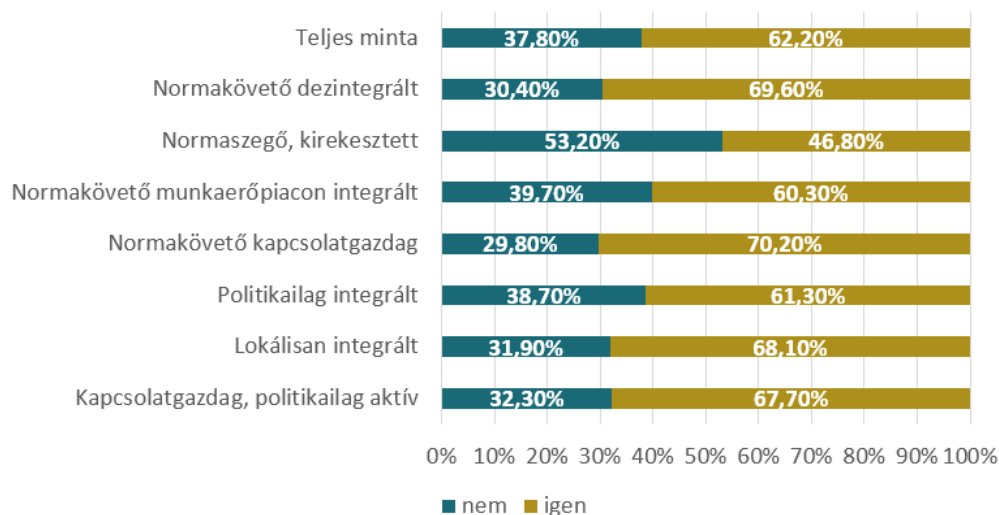
Azok esetében például, akik ismernek különböző foglalkozási kategóriákba tartozó személyeket, azok döntő többségét (60–70%) a saját lakóhelyükről ismerik.

Ugyanígy az erős kötések esetében is a bizalmas kapcsolatként megjelölt személyek 70–90%-nál a kérdezettel való lakóhely egyezés jelenik meg.

A lokális identitás megléte jelentős eltéréseket mutat a különböző integrációs csoportokban.

A lokális identitás integrációs csoportok szerint

Adataink azt mutatják, hogy **a társadalom legintegráltabb csoportjainak a lokális identitása is jelentősebb**, ami igazolni látszik a helyidentitás és a társadalmi integráció kapcsolatát. Ugyanakkor van egy olyan dezintegrált csoport, a normakövető dezintegráltak csoportja, akiknek esetében a lakóhelyhez kapcsolódó identitás erőteljesen jelen van, tehát esetükben **a társadalmi integráció hiánya egy erőteljes helyhez kötődéssel, helyidentitással párosul**.

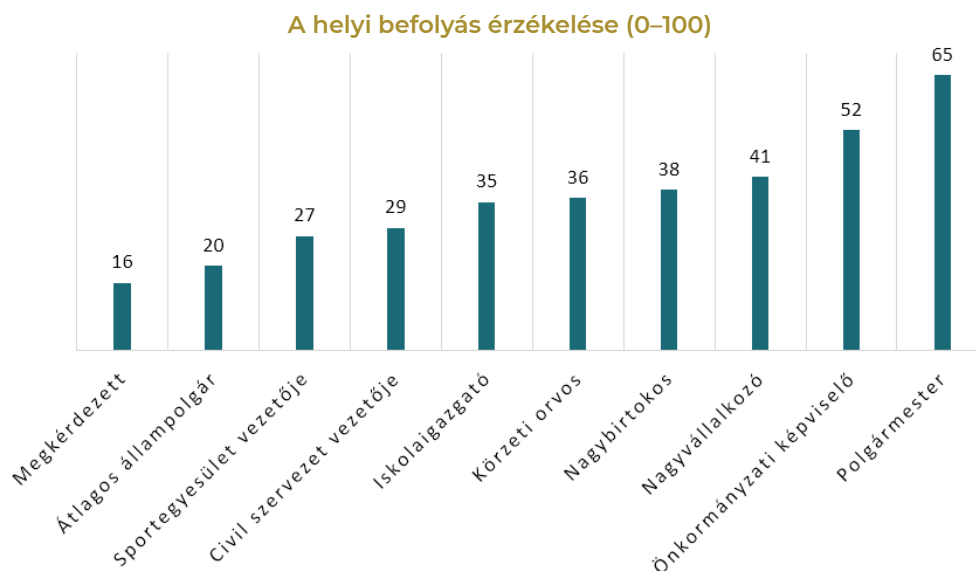
A helyhez kötődés tehát a magyar lakosság többségének identitásában nagyon fontos tényezőként jelenik meg, leginkább a társadalmi integrációt kiegészítő/erősítő tényezőként azonosíthatjuk, de a dezintegráltak bizonyos csoportjaiban is fontos identitásformáló tényező.

A helyhez kötődésen túl a helyi hatalmi viszonyok lenyomataként megjelenő helyi befolyás is egy fontos lokális integrációs tényezőként értelmezhető.

Helyi befolyás-barométer eredmények

A **helyi ügyekre** a megkérdezettek szerint a helyi szereplők közül egyértelműen a helyi politikai elitnek (polgármester, önkormányzati képviselő), kitüntetetten **a polgármesternek van legnagyobb befolyása**.

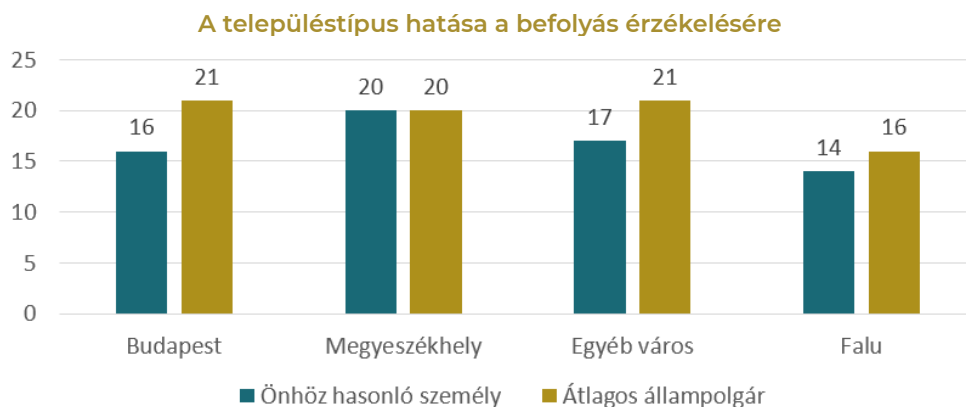
További sorrend: helyi gazdasági elit (nagyvállalkozó, nagybirtokos), helyi kulturális elit (orvos, iskolaigazgató), helyi civil elit (civil szervezet vezetője, sportegyesület vezetője), átlagos állampolgár, a megkérdezett-höz hasonló helyzetű személy.

Ezt a helyi befolyás sorrendet nagyjából minden társadalmi csoport hasonlóan látja.

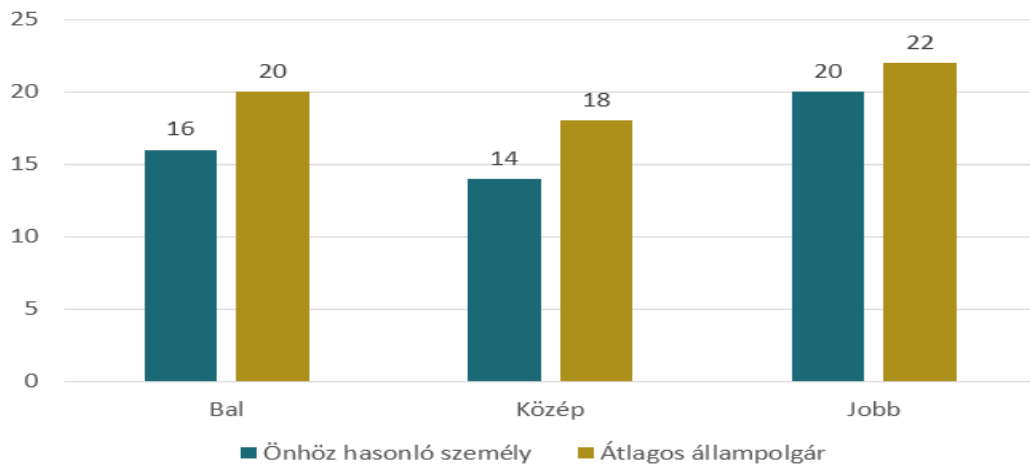
Kisebb, de szignifikáns **különbségek a befolyás érzékelésében** a megkérdezettek demográfiai jellemzői (nem, életkor, iskolázottság), **a település nagysága, és a pártpreferencia szerint találhatók**.

A legnagyobb én-hatékonysággal a nagyvárosokban (megyeszékhelyeken) élők rendelkeznek, ők gondolják úgy, hogy a helyi ügyekre a hozzájuk hasonlóaknak befolyása van. A községekben élők pedig a legkevésbé, holott ők élnek a legkisebb településeken!

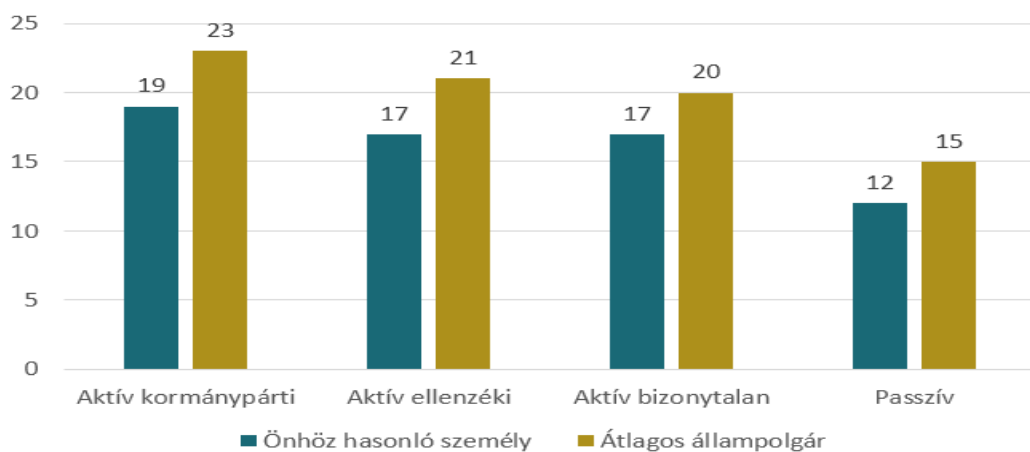

A kormánypárti szavazóknak is nagyobb a befolyás-érzete, de ebben nem igazán az ellenzékiek maradnak le, hanem a politikailag passzívak. Érdekes módon azonban ők saját magukon kívül a helyi elitcsoportoknak sem tulajdonítanak nagyobb befolyást, ami annak a jele lehet, hogy ők úgy érzik, a helyi ügyek egyáltalán nem helyben dőlnek el...

Bal-jobb önbesorolás hatása a befolyás érzékelésére

Pártpreferencia hatása a befolyás érzékelésére

ÁTRENDZŐDÉS? VISSZARENDEZŐDÉS?

Bizalmas kapcsolathálózatok alakulása a pandémia idején

A bizalmas kapcsolathálózatok belső struktúrájának leírása, a pandémia során tetten érhető trendek beazonosítása két rendelkezésre álló országos reprezentatív adatfelvétel (KEP 2018 és KEP3 2021) alapadatainak ismertetésével.

Miért fontos a bizalmas beszélgetési hálózatok vizsgálata?

Mert ezek a kapcsolathálózatok főként ún. erős kötésekkel állnak, azaz a szorosabb családi, baráti kapcsolatokat (is) érintő változások (pl. lezárás, karantén) nagy eséllyel nyomot hagynak rajtuk.

Mit kérdezőnk pontosan?

„A legtöbb ember időről időre megbeszéli fontos dolgait másokkal. Az elmúlt 6 hónapra visszatekintve kivel beszélgetett azokról a dolgokról, amelyek fontosak az Ön számára?”

A kérdésre max. 5 személyt lehet említeni.

Mit mértünk? Mi látszik az adatokból?

visszarendeződés

Bizalmas kapcsolatokról COVID-19 előtt és alatt – 2018 és 2021

Adatfelvétel éve	N	Bizalmas kapcsolat-hálózat mérete (átlag, max 5 fő)	Rokon bizalmasok száma (átlag)	Nem rokon bizalmasok száma (átlag)
KEP 2018	2312	1,89	0,61	1,27
KEP3 2021	5000	2,09	0,94	1,14

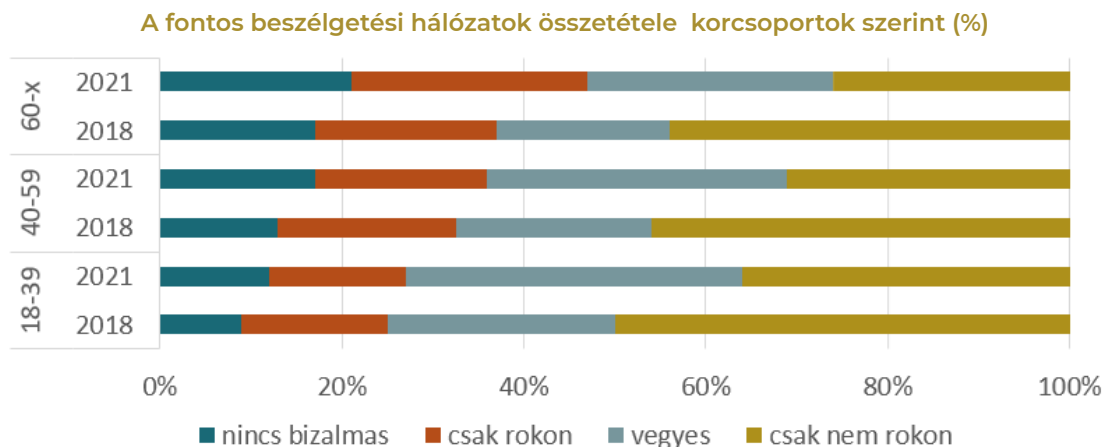
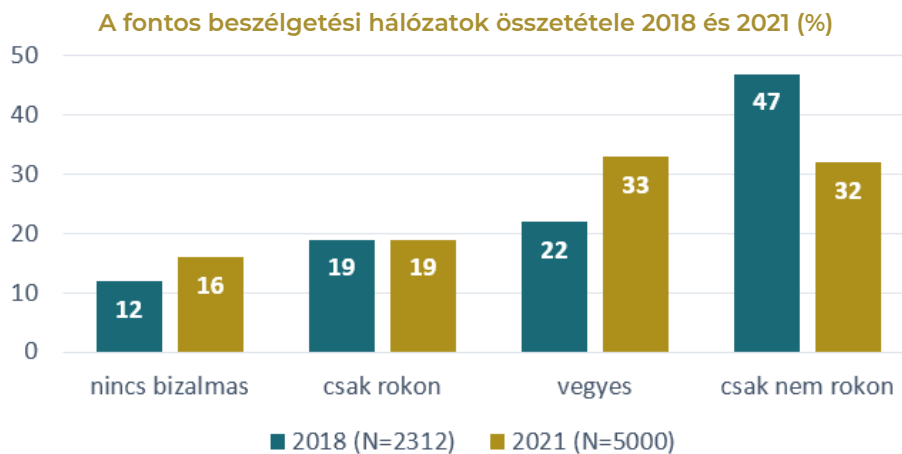
- Bár a fontos beszélgetési hálózatok mérete a vizsgált két időpont viszonylatában némiképp megnőtt, de valójában a 2015-ben mért átlaghoz (2,21) közelít, így megállapíthatjuk, hogy a bizalmasok száma gyakorlatilag változatlan.
- Kismértékben visszarendeződés: a rokoni kapcsolatok átlagában 1999 óta megfigyelt töretlen csökkenés, és ezzel párhuzamosan a nem rokoni bizalmasok átlagának töretlen növekedése megállt és visszajára fordult.

És, ami a számok mögött van, néhány mélyinterjú idézet a helyzetről:

„színe”: Az igazán minőségi erős, és biztonságot adó kapcsolatok nem szűntek meg, nem sérültek olyan mértékben, mint a felszínesebb „haveri” társaik.

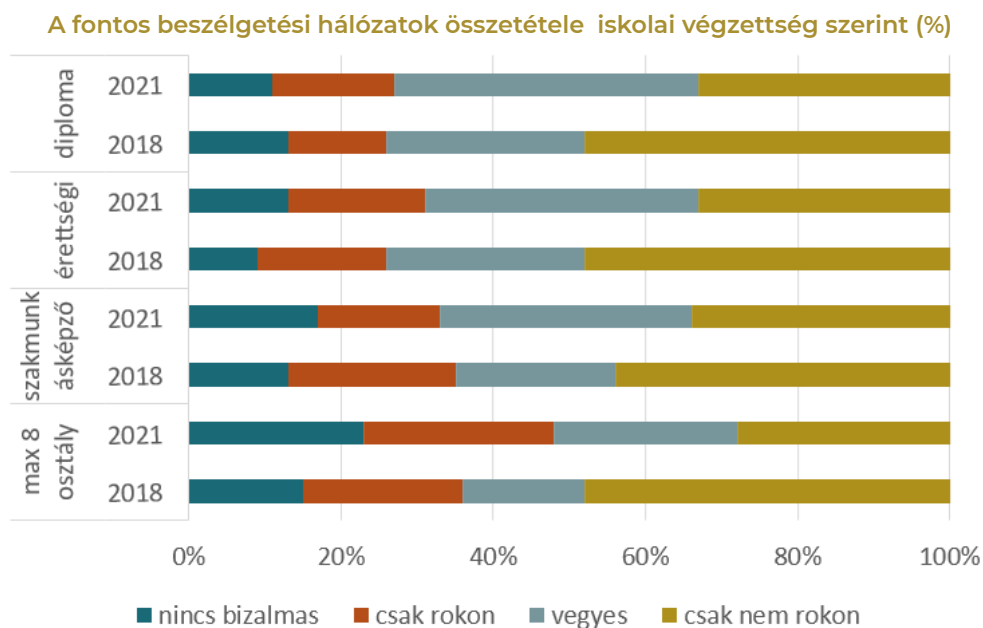
„fonákja”: A családdal ritkán jártunk közösségbe. Néha moziba vagy színházba. A férjem kollégáival, vagy egyetemi csoporttársainkkal vacsorázni. Ezek teljese megszűntek az első hullám alatt, és az érdekességük, hogy nem épültek vissza, egyáltalán nem. Helyettük sem épült semmi. Olyan, mintha kevesebb idő lenne azóta. Sokkal inkább bezárkóztunk.

- A fokozódó elmagányosodás már korábbi mérésekben megerősített trendje látható, 2021-ben 4%-al nőtt a bizalmassal egyáltalán nem rendelkezők aránya.
- Az 1. ábra azt mutatja, hogy 2018 és 2021 között megnőtt a vegyes, azaz családi s nem rokoni kapcsolatokat is tartalmazó bizalmas kapcsolathálózatok aránya, és erősen, 47%-ról 32%-ra lecsökkent azoké, akiké csak nem rokoni bizalmasokból áll. Megállt az az 1999 és 2015 között megfigyelhető domináns tendencia, amikor a családi bizalmas kapcsolatok nem rokoni körből származó bizalmas kapcsolatokkal való felcserélődése volt jellemző.

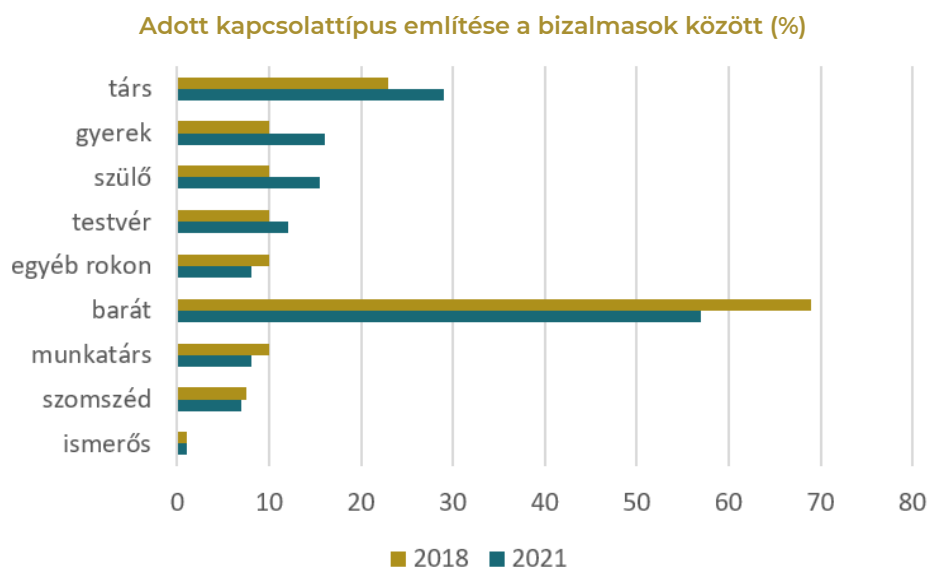
- A korábbi vizsgálati években is megfigyelhető volt a fontos beszélgetési hálózatoknak az életkor szerinti jelentős eltérése.
- A 60 felettek esetében a két fiatalabb korosztálytól eltérően, nőtt a csak rokon bizalmasokat említők aránya is. Azaz a bizalmas kapcsolathálózatok összetételének megváltozása is a családi kapcsolatok újbóli előtörését jelzi.

Iskolai végzettség szerint is markáns különbségeket láthatunk: a magasabb iskolai végzettségűeknek vannak a legmagasabb arányban vegyes bizalmas hálózataik, illetve a legkisebb arányban nélkülözik a bizalmas kapcsolatokat. Ez utóbbi az alacsony iskolai végzettségűek körében jelentősen megnőtt a pandémia alatt. (3. ábra)

Kik konkrétan a bizalmasok?

Ha megvizsgáljuk, konkrétan milyen kapcsolattípusba sorolhatók azok, akiket bizalmasként említettek a megkérdezettek, a fentebb leírt visszarendeződés köszön vissza. A járvány előtt a kérdezettek 69%-ának volt barát bizalmasa, ez az arány 2021-re 57%-ra csökkent. Ugyanakkor a szülők, gyerekek és a partner említései szignifikánsan emelkedtek a vizsgált időszakban.

A CSALÁD, HÁZASSÁG, EGYÜTTÉLÉS PERCEPCIÓI

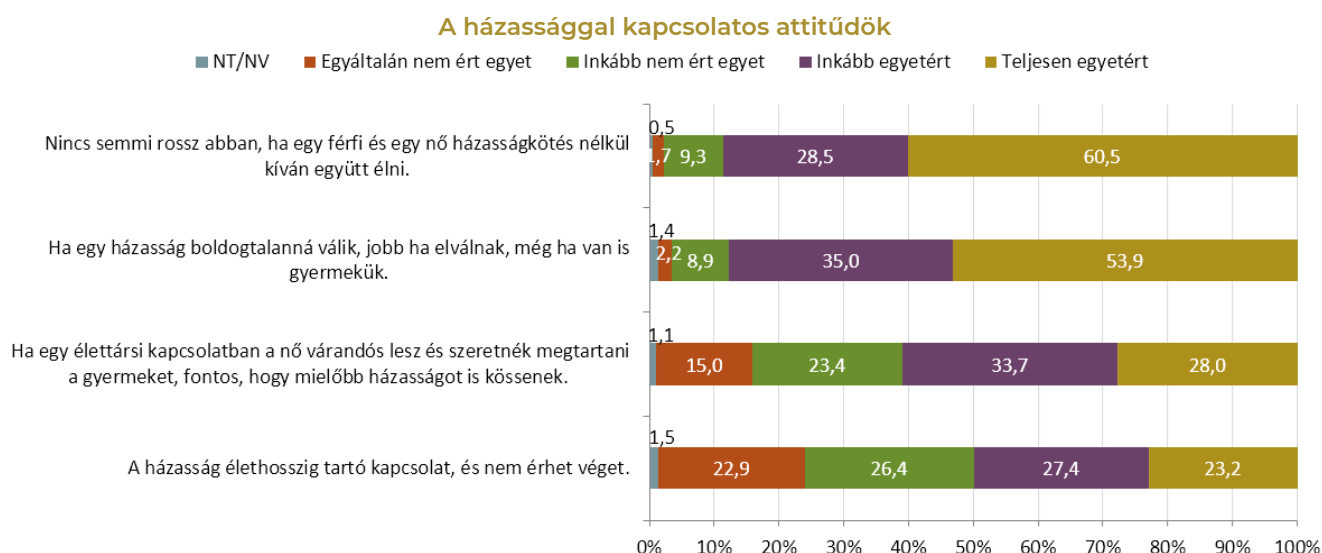
Legfőbb megállapítások

- A házassággal és a családdal kapcsolatos vélekedések esetén kettősség figyelhető meg: bár a legtöbb válaszadó egyetért a plurálisabb családképpel, illetve a férfi és nő szerepeket egyenlőnek leíró állításokkal, de sokak számára a tradicionális értékek is meghatározóak.
- A családdal kapcsolatos hagyományos értékek inkább a nők, az idősebbek, az alacsonyabb iskolai végzettségűek, valamint a házasok és az özvegyek számára meghatározó.
- Míg a 18–29 évesek között inkább a nők számára meghatározóak a hagyományos értékek, addig a 30–39 évesek között inkább férfiak számára.
- Az érettségizettek között szintén a nők azonosulnak jobban a hagyományos családképpel, a diplomások esetében viszont inkább a férfiakra jellemző ez.

A család, házasság, együttélés percepciói

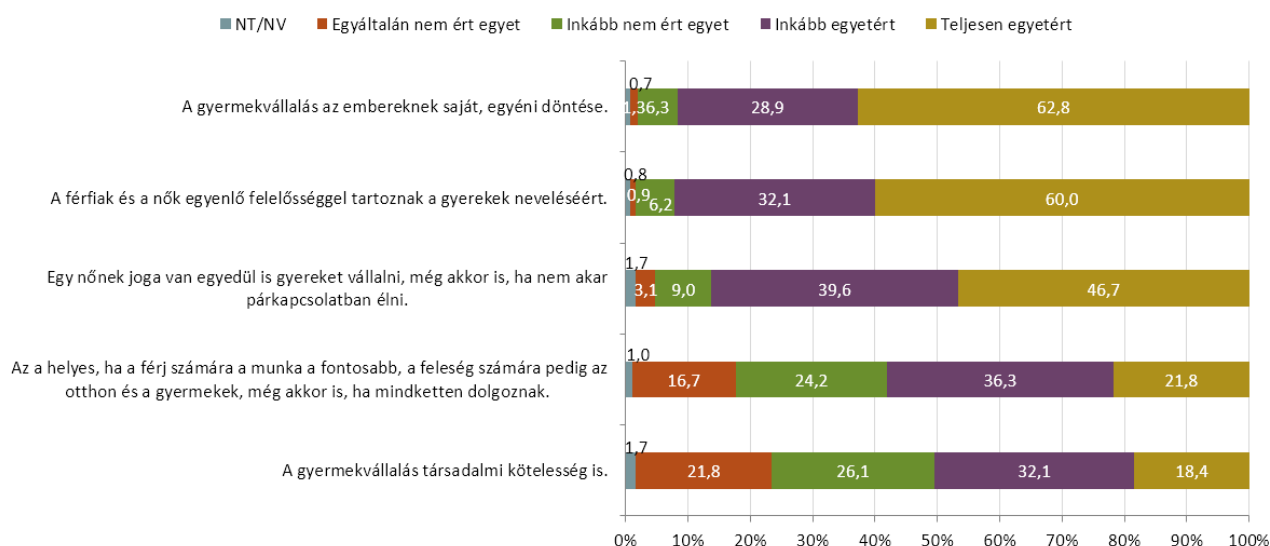
Az előadás a családdal, házassággal és gyermekvállalással kapcsolatos véleményeket járja körül. A korábbi családdal és nemi szerepekkel foglalkozó kutatások – akár nemzetközi összehasonlító adatokon, akár magyar vizsgálatokon alapultak – szerint bár a lakossági vélekedésben jelen van a modernebb, egyenlőségpárti, a családszerkezet pluralizálódását elfogadó attitűd, a rendszerváltás után és a 2000-es években is meghatározó maradt a tradicionális családkép, valamint a hagyományos nemi szerepek preferálása.

A válaszadóknak a házassággal és válással kapcsolatos állításokról egy négyfokú skála segítségével kellett eldönteniük, hogy mennyire értenek egyet az adott állításokkal. Az eredmények alapján a házassággal kapcsolatos vélekedések között a mai napig tetten érhető a kettősség, hiszen míg 10-ből 9 válaszadó egyetértett azzal, hogy „*nincs semmi rossz abban, ha egy férfi és egy nő házasságkötés nélkül kíván együtt élni*” és azzal, hogy egy boldogtalan házasság esetén a válás jobb megoldás, addig a válaszadók több mint 60%-a egyetértett azzal, hogy gyermekvállalás esetén fontos, hogy a párok összeházasodjanak. A válaszadók fele egyetértett azzal az állítással is, hogy „*A házasság élethosszig tartó kapcsolat, és nem érhet véget.*”

Szintén hasonló kettősség jellemzi a gyermekvállalással és nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdöket. Míg a legtöbb válaszadó egyetért azzal, hogy a gyermekvállalás egy egyéni döntés, a későbbiekben pedig a gyermek neveléséért a férfiak és a nők egyformán felelősek, addig több mint felük egyetért azzal is, hogy a gyermekvállalás társadalmi felelősség is. Szintén a megkérdezettek kb. fele ért egyet a hagyományos nemi szerep felfogásokkal.

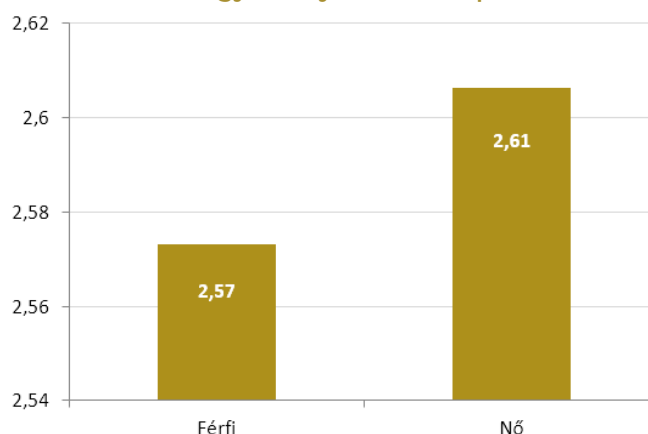
Gyermekvállalással és nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök

Mivel a válaszok alapján körvonalazódik egy csoport, akik számára a hagyományos családkép meghatározó, a továbbiakban azt vizsgálom, hogy milyen jellemzőkkel írhatók le a főbb demográfiai változók mentén. Ehhez kialakítottam egy hagyományos családképet vizsgáló indexet,¹ aminek minél magasabb értéke, a hagyományos családképpel való azonosulást jelenti.

A nemek tekintetében a nők valamivel jobban azonosulnak a hagyományos családképpel, és fontosabbnak tartják a házasságot, mint a férfiak.

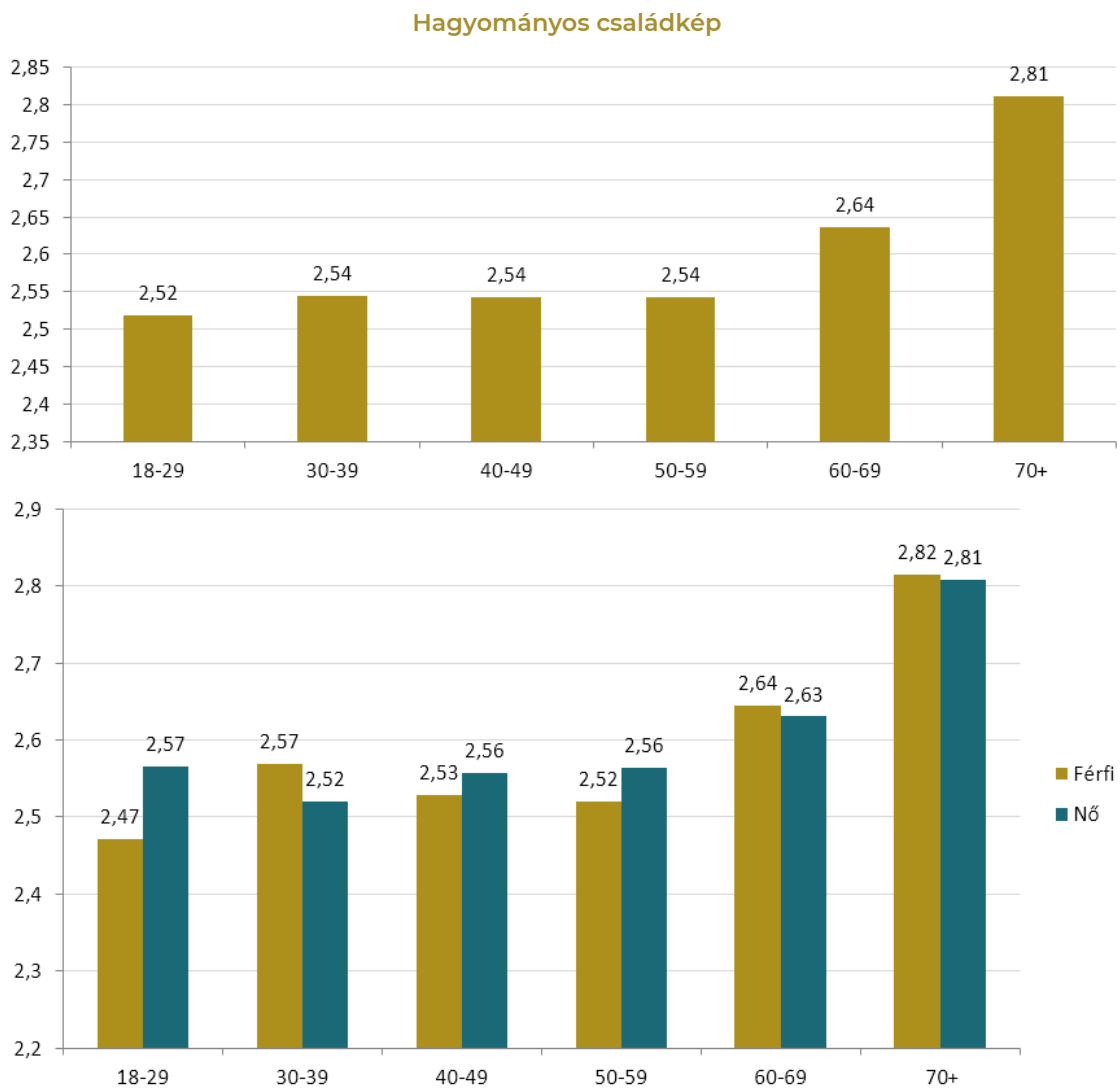
Hagyományos családkép

Az idősebbek azonosulnak inkább a hagyományos családképpel, főleg a 60 évesnél idősebbek számára meghatározó. Érdekes, hogy a középgenerációban (30–59 évesek) nincs különbség.

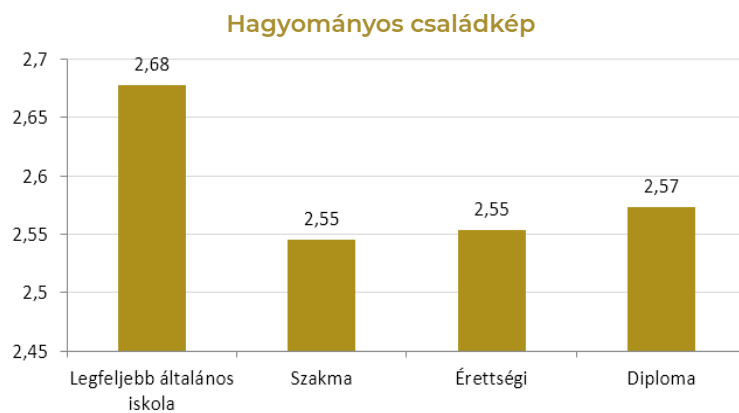
Az egyes korcsoportokban viszont megfigyelhető nemek szerinti különbség. Amíg a legfiatalabbak között (18–29 évesek) a nők sokkal inkább egyetértenek a hagyományos családi értékekkel, addig a 30–39 évesek között inkább a férfiak számára meghatározóak ezek az értékek. A 40–59 évesek között szintén a nők számára meghatározóak a hagyományos értékek, a 60 évnél idősebbek között pedig a legkisebb a nemek közti különbség.

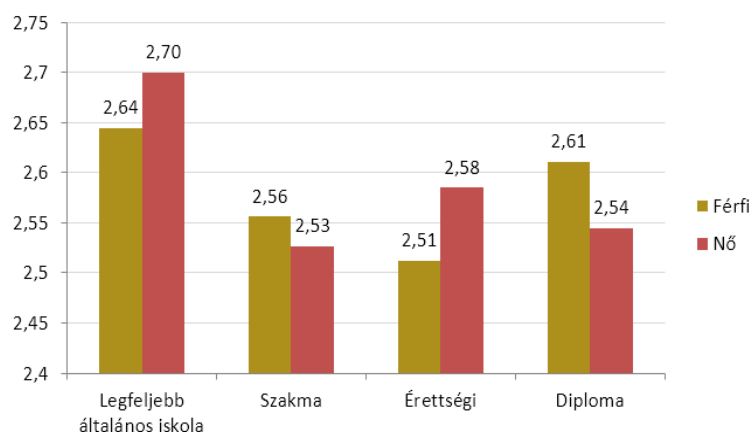
¹ Az index kialakításához a hagyományos családképre vonatkozó állításokat használtam („A házasság élethosszig tartó kapcsolat, és nem érhet véget.” „Ha egy élettársi kapcsolatban a nő várandós lesz és szeretné megtartani a gyermeket, fontos, hogy mielőbb házasságot is kössenek.” „A gyermekvállalás társadalmi kötelesség is.” „Az a helyes, ha a férj számára a munka a fontosabb, a feleség számára pedig az otthon és a gyermekek, még akkor is, ha mindketten dolgoznak.”) Az index Cronbach's Alpha értéke 0,7.

Az iskolai végzettség szerint a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők körében meghatározó a hagyományos családkép, aminek az is az oka, hogy közöttük felülreprezentáltak az idősebbek.

Az iskolai végzettségek kapcsán ki kell emelni, hogy a diplomások között a férfiak számára sokkal meghatározóbbak a családdal és a házassággal kapcsolatos hagyományos értékek, mint a nők számára.

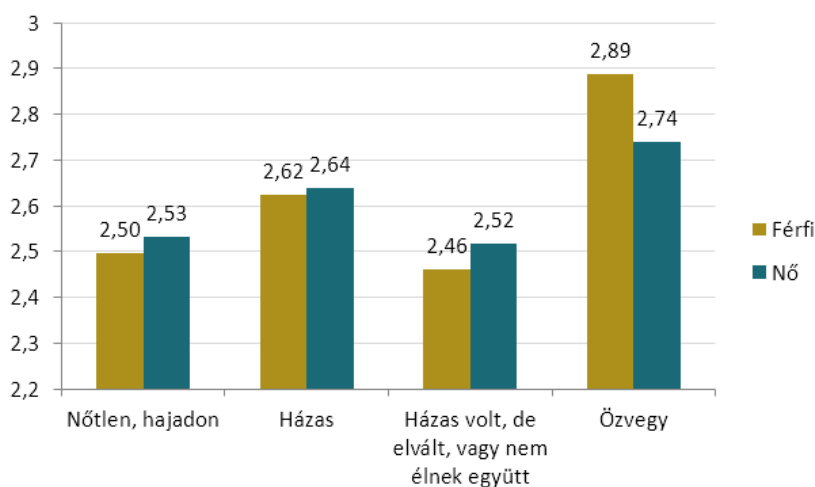
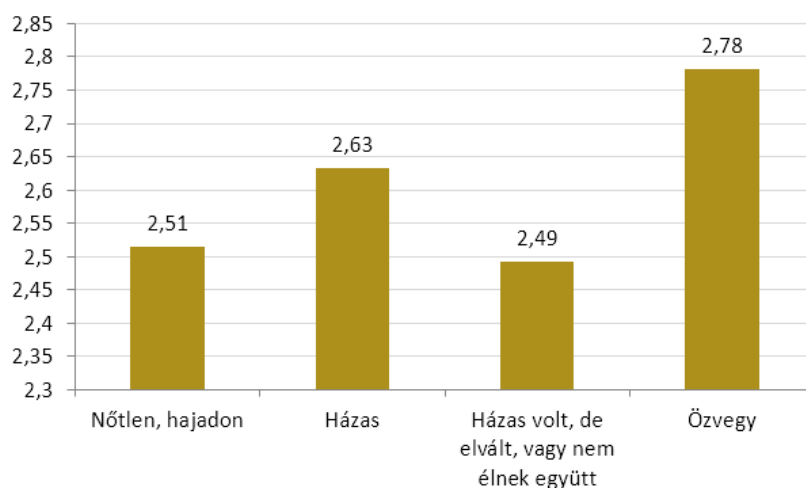

A jelenlegi családi állapot vizsgálata estében azt vettem figyelembe, hogy a válaszadó volt-e már házas. A hagyományos családképpel leginkább az özvegyek azonosulnak, amiben szintén meghatározó szerepe lehet az életkornak. A még nem házasok, valamint a különváltak közel azonos módon vélekednek a hagyományos családképről.

Nemek közötti különbségek leginkább az özvegyek és a különváltak között figyelhető meg. Amíg az özvegyek között a férfiak számára sokkal meghatározóbbak a hagyományos értékek, addig a válás után a nők számára maradnak ezek meghatározóbbak.

Hagyományos családkép

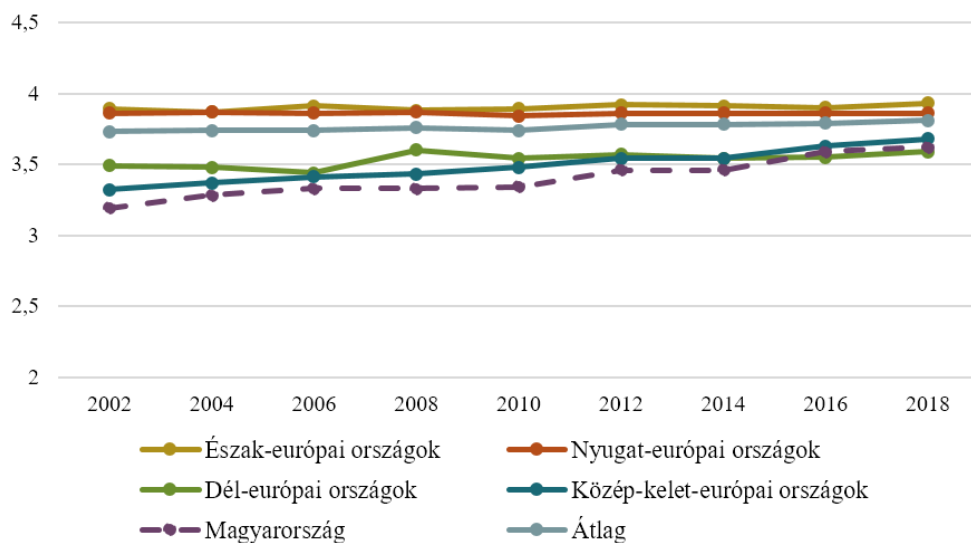
EGÉSZSÉGPERCEPCIÓK A MAGYAR TÁRSADALOMBAN

Az elmúlt két évtizedben nem változott lényegesen a lakosság – önértékelésen alapuló – általános egészségi állapota Európában az ESS-adatok alapján. Az északi- és nyugat-európai országok csoportjaihoz viszonyítva a dél-európai és a közép-kelet-európai országokon belül az egészségi állapot megítélése valamelyest rosszabb. A 2000-es évek elején nagyobb volt a dél-európai és a poszt szocialista országok közötti eltérés, mégpedig a dél-európai térség javára, de ez a különbség 2010-re kiegyenlítőddött, utolértük Dél-Európát. 2016 óta némileg javult az egészségi állapot általános megítélése a közép-kelet-európai térségben, Magyarország esetében is, de nem változott az a helyzet, hogy Magyarország továbbra is a sereghajtók között maradt.

1. Az MTA Kiválósági Együttműködési Program „Mobilitás Kutatási Centrum” projektjének keretében készült felmérések is azt támasztják alá, hogy valamelyest nőtt a felnőtt magyar lakosság körében azok aránya, akik „nagyon jónak vagy jónak” tartják az egészségi állapotukat, ezzel párhuzamosan pedig csökkent azok aránya, akik „nagyon rossznak vagy rossznak” gondolják. A nők 2021-ben is – éppúgy mint 2015-ben – kevésbé elégedettek az egészségükkel, mint a férfiak, jóllehet a nemek közötti eltérés valamelyest csökkent 2021-re.
2. Nem meglepő, hogy az életkor előrehaladtával egyre kisebb azok aránya, akik egészségi állapotukat jónak tartják. Minél idősebb valaki, annál inkább panaszodik romló egészségi állapotával kapcsolatban, mivel az esendőség idősebb korban fokozódik. A férfiak korcsoporttól függetlenül jobb egészségi állapotról számolnak be, mint a nők.
3. Nagyon jelentősek a társadalomban a saját egészségi állapot megítélésének különbségei aszerint, hogy milyen anyagi helyzetű, illetve milyen iskolai végzettségű a válaszadó. Az alacsony szocioökonómiai státuszúak (a kedvezőtlen vagyoni-jövedelmi helyzetűek, az alacsony iskolai végzettségűek) súlyos, négy-szer-öttször nagyobb hátrányban vannak a kedvező, privilegiált helyzetű csoportokhoz képest.
4. A lelki egészséggel kapcsolatban megdöbbentő tény, hogy az alacsony iskolai végzettségűek körében többszörös a depressziós tünetegyüttes előfordulása, mint a magasabb végzettségűek körében, ami ellentmond annak a sztereotípiának, hogy az iskolázottak foglalkoznak a pszichés betegségekkel. A depresszív tünetek előfordulásának aránya meredeken emelkedik korcsoportonként a fiatalabbaktól az 50+ os korosztály felé. Éles a nemek közötti különbség is: a nők inkább számolnak be depressziós tünetekről, mint a férfiak.
5. Különös jelentősége van eredményeink között, hogy kimutattuk: a személyes kapcsolatok hálóján keresztül hozzáférhető társas támogatás formái, az egészségi állapot megítélése és a depresszív tünetek megjelenése sajátosan függ össze. A családtól, barátoktól, ismerősektől kapott anyagi támogatás szorosan összefügg az általános egészségi állapottal, segíti a rossz egészségi állapot javulását. A közeli kapcsolatokon keresztül elérhető természetbeni támogatás pedig csökkentheti a depresszív tünetek előfordulását.

Ábrák

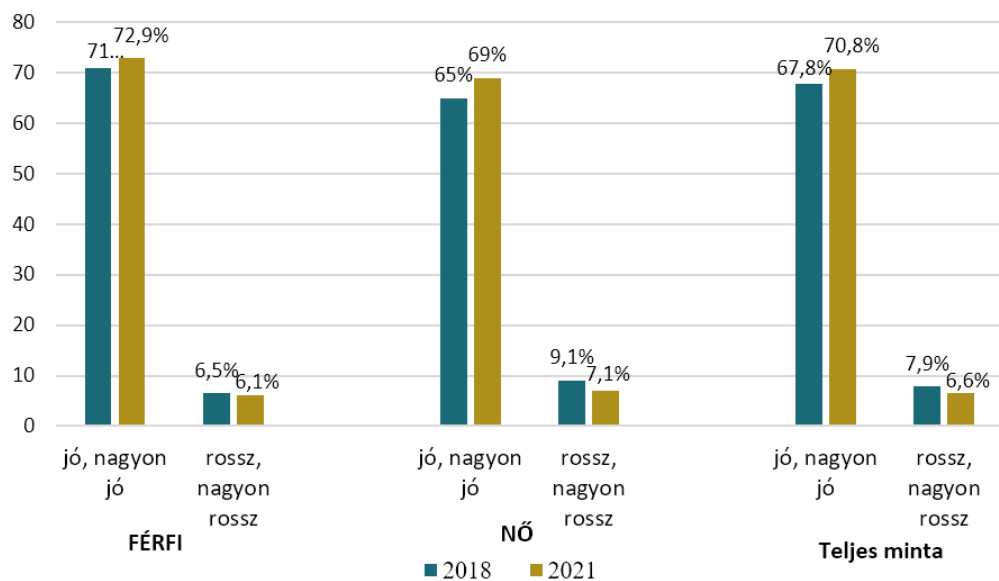
Európai összehasonlítás az általános egészségi állapotról országcsoportok szerint (18 év feletti népesség körében)

Forrás: European Social Survey 2002, 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016 és 2018 alapján saját számítás.

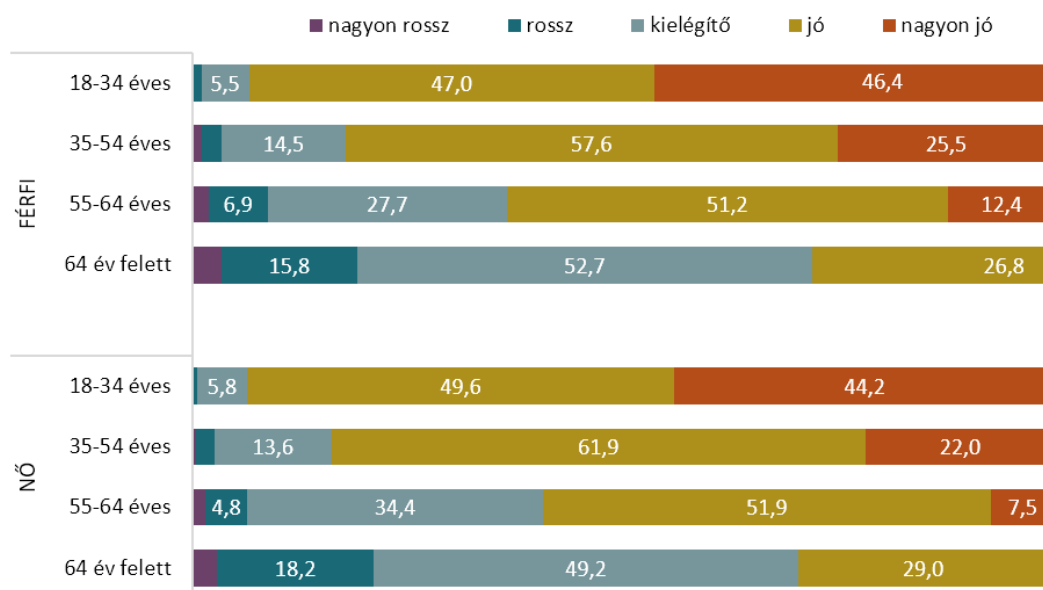
Megjegyzés: Az általános egészségi állapot szubjektív megítélésének átlagpontszáma 1-5-ig terjedő skálán. Az ábrán látható átlagértékek nagyobb értékei az egészségi állapot jobb megítélését mutatják.

Az általános egészségi állapot megítélése nemek szerint, 2018 és 2021 (%)

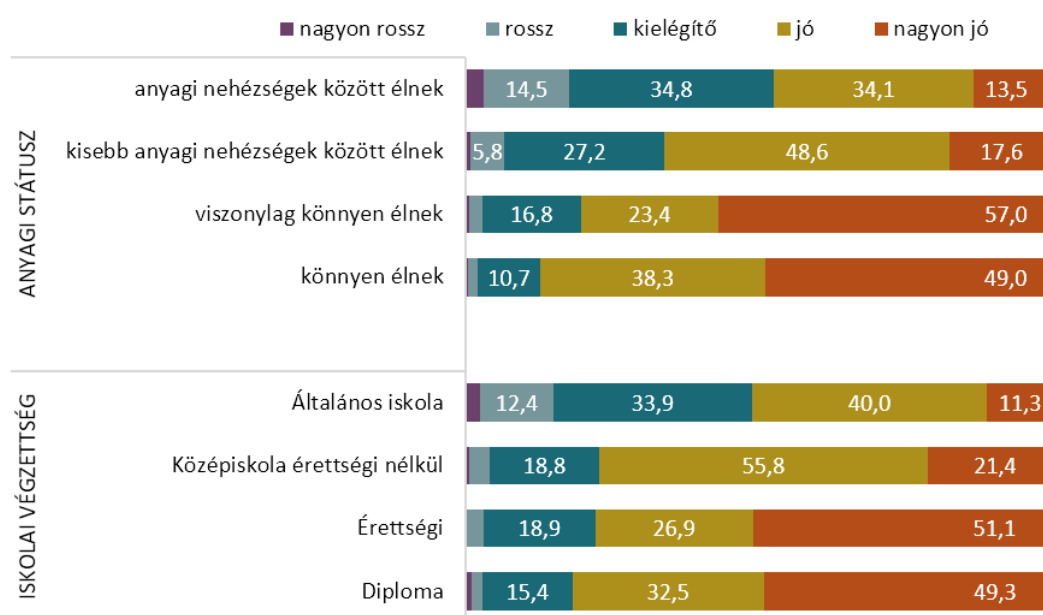
Forrás: KEP adatfelvételek 2015 és 2021

Az általános egészségi állapot megítélése korcsoportonként, nemek szerint, 2021 (%)

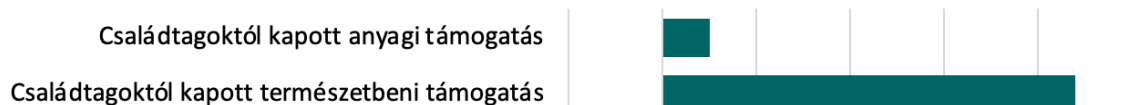
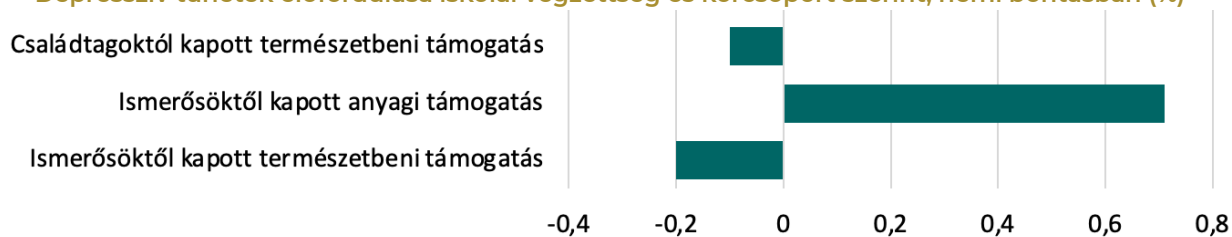
Forrás: KEP adatfelvétel 2021

Egészségpercepciók társadalmi-gazdasági státusz szerinti különbségei, 2021 (%)

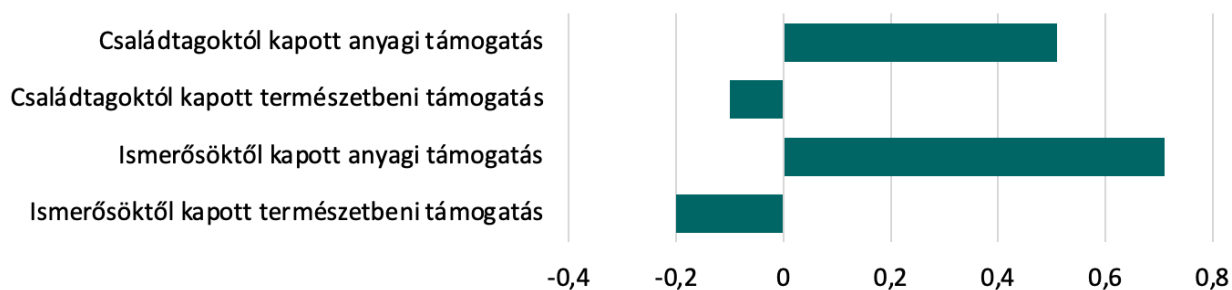
Forrás: KEP adatfelvétel 2021

Depresszív tünetek előfordulása iskolai végzettség és korcsoport szerint, nemi bontásban (%)

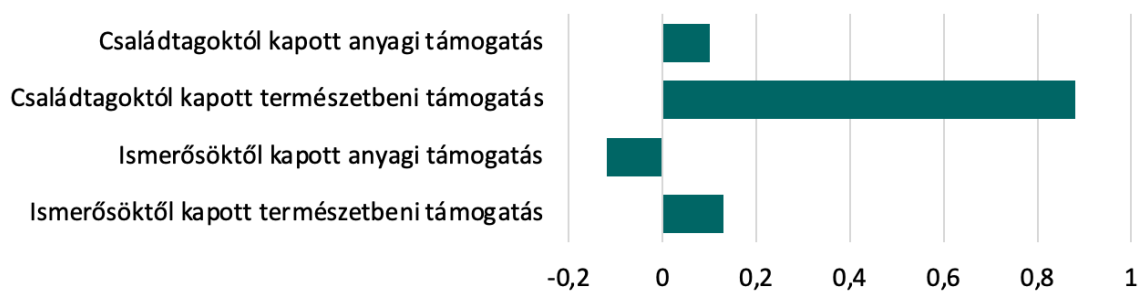

Egészség és társas támogatás – a társas támogatás hatásának vizsgálata magyarázó modellek segítségével

Társas támogatás hatása az egészségi állapotra

Társas támogatás hatása a lelki egészségre

ZÖLDÜL-E A MAGYAR TÁRSADALOM?

Éghajlatváltozás és környezeti értékek napjainkban

A 2020 október–novemberi felvétel többek között egy eddig nem vizsgált kérdést, a környezetvédelemmel és klímaváltozással kapcsolatos véleményeket, attitűdöket is vizsgálta.

Arra voltunk kíváncsiak, hogy a környezetvédelem mennyire fontos az egyénnek, mennyire azonosul a környezetvédelemmel általában, személyes kérdésként jelenik-e ez meg, ezt morális kötelességének érzi, vagy társadalmi elvárásnak.

A másik nagy kérdés az volt, hogy az éghajlatváltozás mennyire jelenik meg fenyegető, és a ma élő generációk életét meghatározóan befolyásoló eseményként a magyar társadalomban, valamint, hogy ezt az emberi tevékenység eredményének, vagy természetes, az emberi tevékenységtől független folyamatok következményének látják-e a válaszolók, függetlenül a természettudományos tényektől.

Eredmények

Alapadatok

Az alapadatok az éghajlatváltozással kapcsolatos attitűdöket az alábbi változókból előállt főkomponens méri:

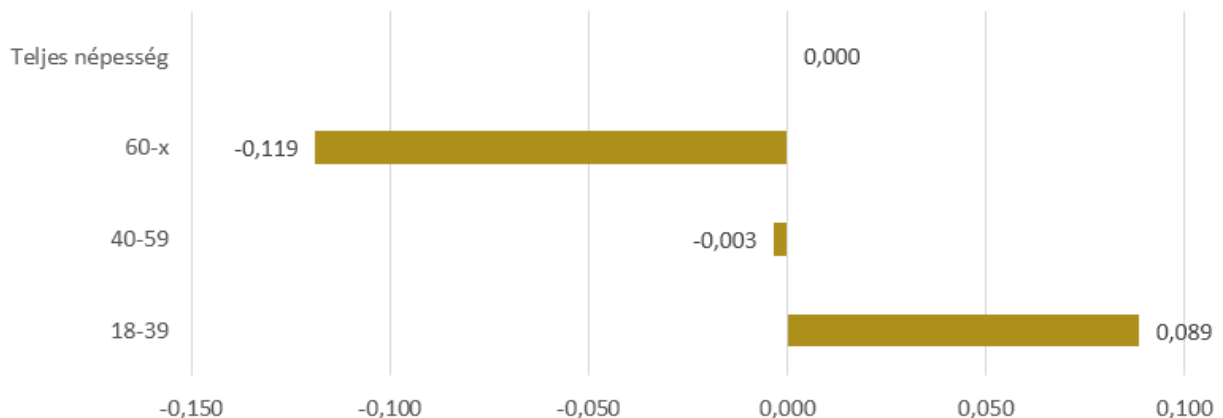
- A klímaváltozást lehet kezelni, ha az országok drasztikusan csökkentik a CO₂ kibocsátásukat.
- Hozzá tudok járulni a klímaváltozás problémájának megoldásához, ha takarékoskodok az energiával.
- A klímaváltozásnak súlyos hatásai lesznek a következő generáció életére.
- Az időjárási rendellenességek nagy mértékben az emberi tevékenység következményei.
- A klímaváltozásnak még az én életemben súlyos negatív következményei lesznek.
- Én is tehetek azért, hogy a klímaváltozás mértéke lassuljon.

A környezetvédelemmel kapcsolatos értékeket az alábbi kijelentésekkel való egyetértéssel vizsgáltuk:

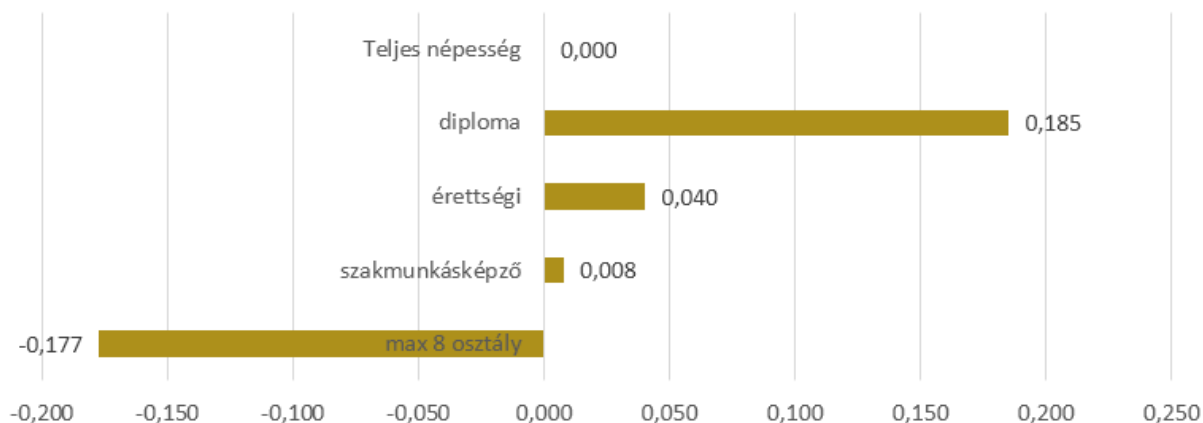
- A környezettudatosság fontos része az én képemnek → énkép
- Környezettudatos életmódot folytatok → életmód
- Morális kötelességemnek érzem, hogy fenntartható módon éljek → morális elvárás
- A számomra fontos emberek többsége fenntartható módon próbál élni → társadalmi elvárás

Demográfiai különbségek

Klímaváltozással kapcsolatos attitűdök és kor közötti összefüggés

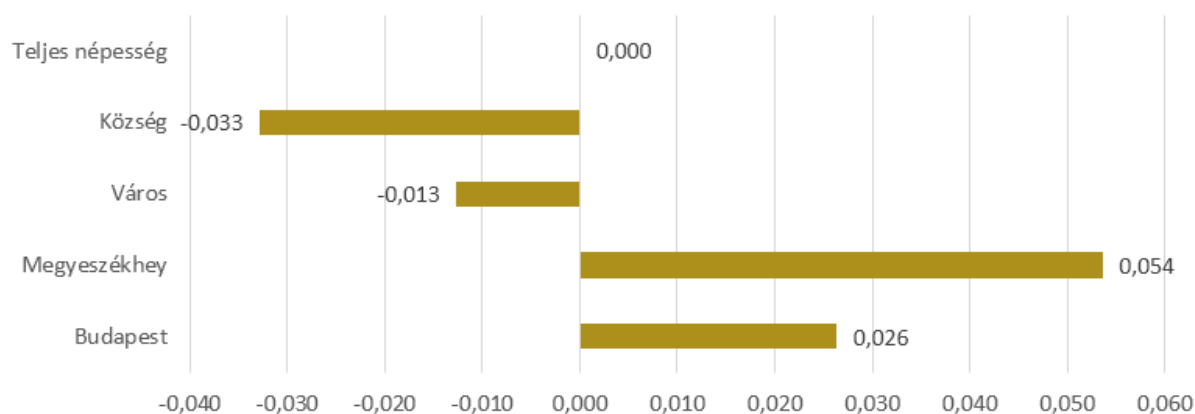
Klímváltozással kapcsolatos attitűdök és iskolázottság összefüggése

Akár a környezetvédelemmel kapcsolatos attitűdöket, akár az éghajlatváltozással kapcsolatos attitűdöket vizsgáljuk, az látható, hogy az iskolázottság növekedésével növekszik a környezettudatosság fontossága minden dimenzióban, illetve nő az éghajlatváltozásnak tulajdonított jelentőség, és annak a ténynek az elfogadottsága is, hogy az emberi tevékenységnek köszönhető.

Területi különbségek

Éghajlatváltozással kapcsolatos attitűdök és településtípus összefüggése

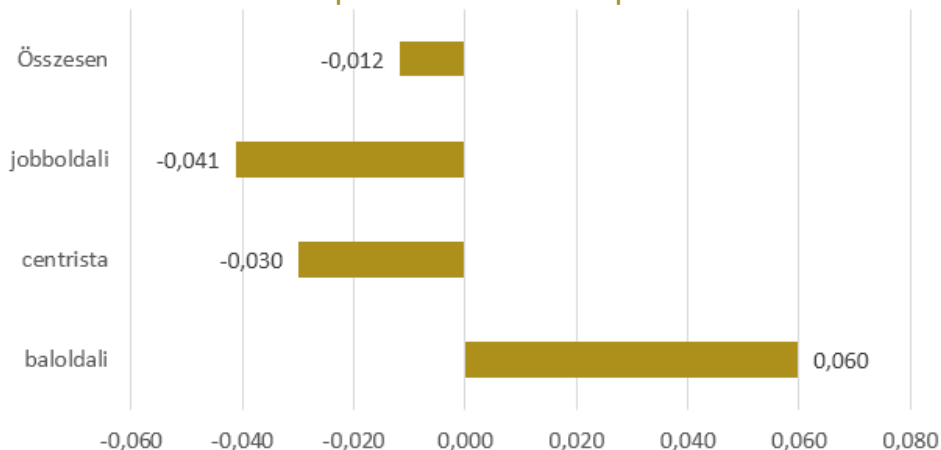
Bár a területi különbségek is szignifikánsak tűnnek, a többváltozós elemzések alapján az látható, hogy ezeket más hatások okozzák valójában.

Integrációs csoportok közötti különbségek

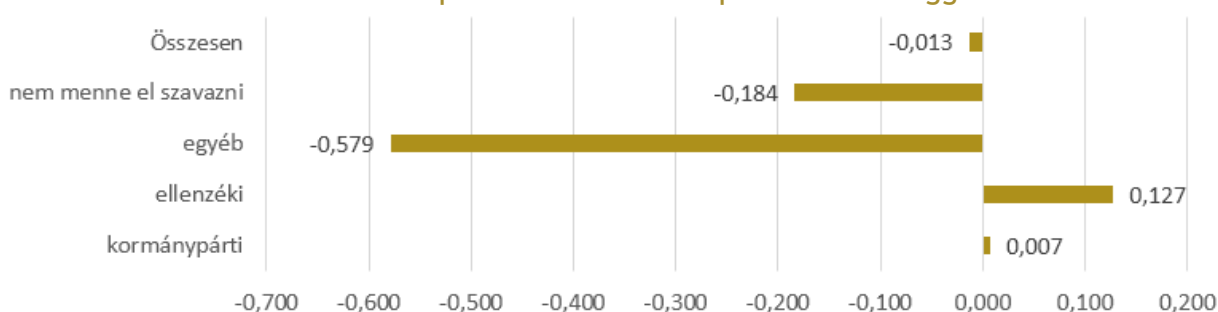
Az adatokból az is világosan kirajzolódik, hogy a magas státuszú integrációs csoportokban fontosabb a környezettudatosság minden dimenziója, illetve jellemzőbb, hogy az éghajlatváltozást komolyabb veszélynek tekintik, és úgy látják, hogy az emberi tevékenységnek köszönhető.

Politikai viselkedéssel összefüggő különbségek

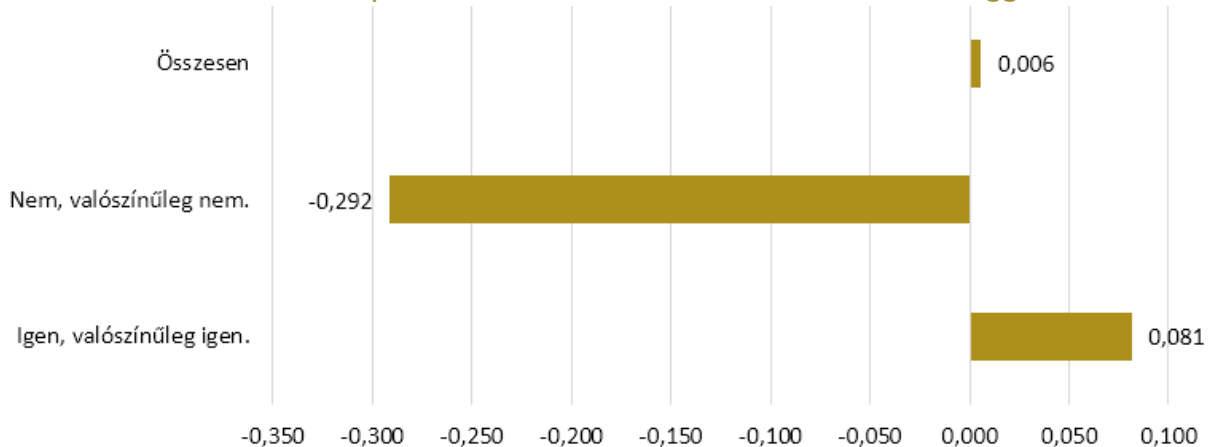
Klímváltozással kapcsolatos attitűdök és politikai értékrend

Klímváltozással kapcsolatos attitűdök és pártállás összefüggése

Klímváltozással kapcsolatos attitűdök és választási részvétel összefüggései

Amennyiben a szavazási hajlandóságot, a politikai értékrendet és a párt preferenciát vizsgáljuk, az látható, hogy az aktívabb (a részvételüket biztosra ígérő), egyértelmű pártpreferenciával rendelkező szavazókra jellemzőbb a magasabb környezettudatos attitűd, és az éghajlatváltozást is fenyegetőbbnek érzik. Ez különösen igaz a baloldali szavazókra.

Az egyéb pártokra szavazók körében különösen gyakori, hogy az éghajlatváltozást kevésbé tekintik fenyegető veszélynek, azt nem kötik az emberi tevékenységhez.

Az attitűdöket meghatározó tényezők

Amennyiben többváltozós elemzéssel vizsgáljuk, hogy a fenti tényezők egymás közötti hatásait kiszűrve mely tényezők azok, amelyek alapvetően összefüggnek az éghajlatváltozás érzékelésével, azt láthatjuk, hogy a kor és az iskolai végzettség összefügg ezzel, a lakóhely nem. A pártpreferencia és az éghajlatváltozás között szintén van összefüggés: a kormánypárti és az ellenzéki szavazók egyaránt nagyobb fontosságot

tulajdonítanak ennek a kérdésnek, de az előzőek esetében ezt elfedi némiképp az eltérő szociodemográfiai háttérük.

Mindez annak ellenére így van, hogy a jobboldali értékrendet vallók kevésbé fogadják el, hogy az éghajlatváltozás emberi tevékenység eredménye, és kevésbé tartanak annak várható hatásaitól.

A környezettudatossággal kapcsolatos attitűdöket vizsgálva hasonló eredményeket kapunk, azonban az látszik, hogy a budapestiek számára a vélt társadalmi elvárás e kérdésekben erősebb, mint a más településeken lakók esetében.

Következtetések

Ennek alapján a zöld kérdések néhány jól körül határolható társadalmi csoportban valódi hívószót jelentenek, viszont valódi elutasítással is csak nagyon ritkán kell szembenézni, inkább egyfajta határozatlanság, érdektelenség olvasható ki az adatainkból.

EGYENLŐTLENSÉG ÉS TÁRSADALMI MOBILITÁS

Vizsgálatomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy miként változott a társadalmi mobilitás Magyarországon az utóbbi években. A társadalmi mobilitás kérdése alapvető jelentőségű a társadalmi egyenlőtlenségek alakulása szempontjából, ennek segítségével ugyanis választ kaphatunk arra, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek mennyiben gyökereznek a múltban, és mennyiben öröklődnek újra az egyik generációról a másik generációra. Azok, akik a társadalom felső szegmensében foglalnak helyet, vajon mennyiben köszönhetik a saját tehetségüknek, illetve erőfeszítéseiknek a kedvező helyzetüket? Illetve ellenkezőleg, a szegénységben, nélkülözésben élők helyzete mennyiben magyarázható azzal, hogy már a szüleik is hasonló körülmények között éltek?

Vizsgálatomban az intergenerációs mobilitás hagyományos, foglalkozási alapú megközelítésére támaszkodom. Ennek során foglalkozásuk, illetve munkaerőpiaci jellemzőik alapján foglalkozási csoportokba sorolom a vizsgálatban résztvevőket, valamint az apjukat is, és összehasonlítom ezeket. Immobilnak minősülnek azok, akik ugyanabban a foglalkozási csoportban találhatók, mint amiben az apjuk is, ezzel szemben mobilnak számítanak azok, akik kilépnek apjuk foglalkozási csoportjából, és a kérdezés időpontjában egy másikban foglalnak helyet.

A következőkben először a társadalmi mobilitás főbb leíró mérőszámait mutatom be, amelyek segítségével képet alkothatunk a társadalmi mobilitás magyarországi fő trendjeiről. Ezt követően pedig arra szeretném illusztratív módon felhívni a figyelmet, hogy mennyire fontos, hogy a származás szerepét figyelembe vegyük az egyének társadalmi helyzetének, illetve életkörülményeinek a magyarázatakor.

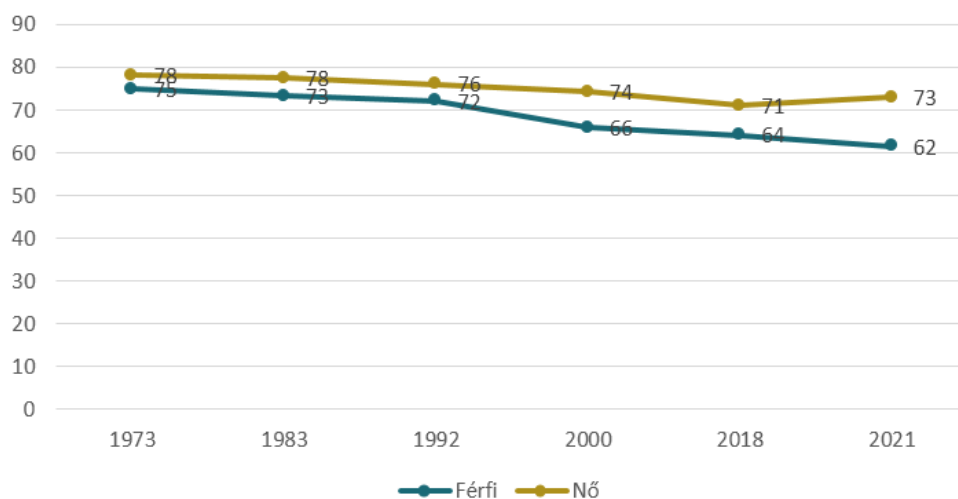
A magyar társadalom mobilitási jellemzői közül vannak olyanok, amelyek évtizedek óta változatlan képet mutatnak, vannak azonban olyanok is, amelyek a rendszerváltás után átalakultak (1. és 2. ábra):

- Az összes mobilitás rendre magasabb a nők körében, mint a férfiaknál. Jellemzőbb tehát, hogy a nők kilépnek az apjuk foglalkozási csoportjából.
- Ezzel együtt az összes mobilitás mindegyik nem esetében az 1970-es évek óta csökkenő tendenciát mutat. Ez alól csupán az utolsó, 2021-es mérésünk jelent kivételt, 2018-hoz képest 2021-re ugyanis míg a férfiak esetében tovább csökkent a mobilak aránya, addig a nők esetében valamelyest növekedett.
- Nem csupán csökken a mobilak aránya, de a mobilitás iránya szerint is áttrendeződések figyelhetők meg. Szintén évtizedek óta csökken azoknak az aránya, akiknek javul a társadalmi pozíciójuk az apjukhoz képest, növekszik viszont azoké, akik lefelé mozdulnak el. A társadalmi mobilitás tehát egyre kevésbé jelent felfelé irányuló, és sokkal gyakrabban lefelé tartó mobilitást. 2018 és 2021 között nem sok változás figyelhető meg e tekintetben.
- Az elmúlt évtizedek legnagyobb változása, hogy míg 2000 előtt a férfiak körében volt magasabb a felfelé mobilak és alacsonyabb lefelé mobilak aránya, addig ezután már nők esetében mutatnak e mérőszámok kedvezőbb értékeket.

Az alacsony, illetve csökkenő társadalmi mobilitás arra utal, hogy a származás erősen, illetve erősödő mértékben hat az egyének társadalmi pozíciójára, életkörülményeire, illetve gondolkodására. Ez nem csupán azt jelzi, hogy az amerikai álom – vagyis hogy az alulról indulóknak is lehetőségük van arra, hogy tehetségük, illetve szorgalmuk révén eljussanak a társadalom csúcspozícióiba – megvalósítása egyre nagyobb akadályokba ütközik, de azt is, hogy a származást fontos figyelembe venni a legkülönbélebb jelenségek magyarázatakor (3–5. ábra).

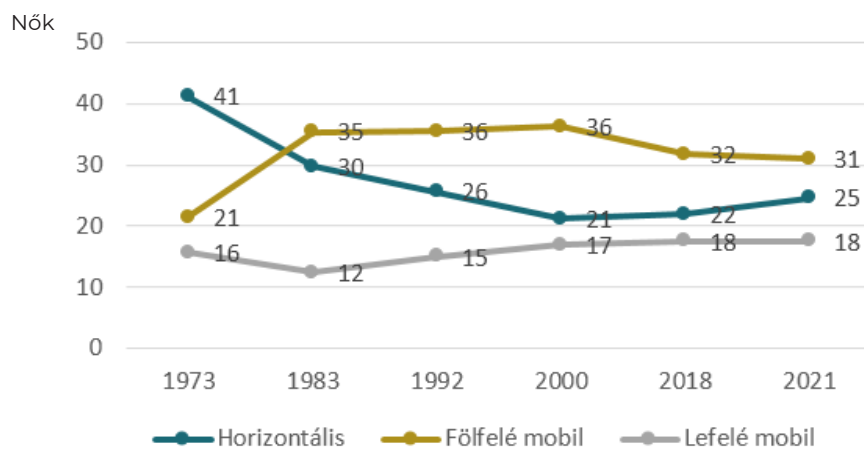
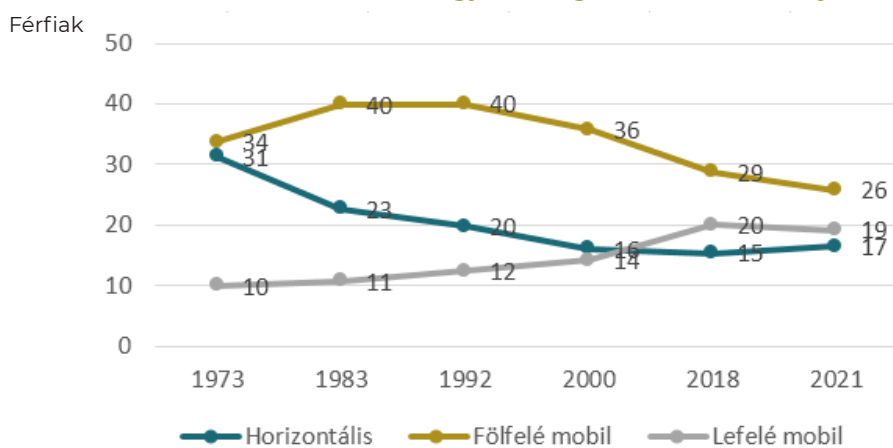
- Ahogy a fő mobilitási arányszámok is mutatták az immobilitás növekedése azt jelenti, hogy a gyermekek egyre nagyobb hányada örökli meg a szülei társadalmi pozícióját. A társadalom felső, illetve alsó pozíciói esetében az immobilitás mértéke jellemzően meghaladja az 50%-ot.
- A származás összefügg azzal, hogy pl. valaki jelenleg szegénységben él-e, illetve hogy mennyire elégedett az életével. A kapcsolat erősségét jelzi, hogy szinte ugyanakkora mértékű különbségek figyelhetők meg, ha kérdeztük, illetve az apja foglalkozási csoportja szerint vizsgáljuk e jelenségeket.

Az összes mobilitás változása Magyarországon, %

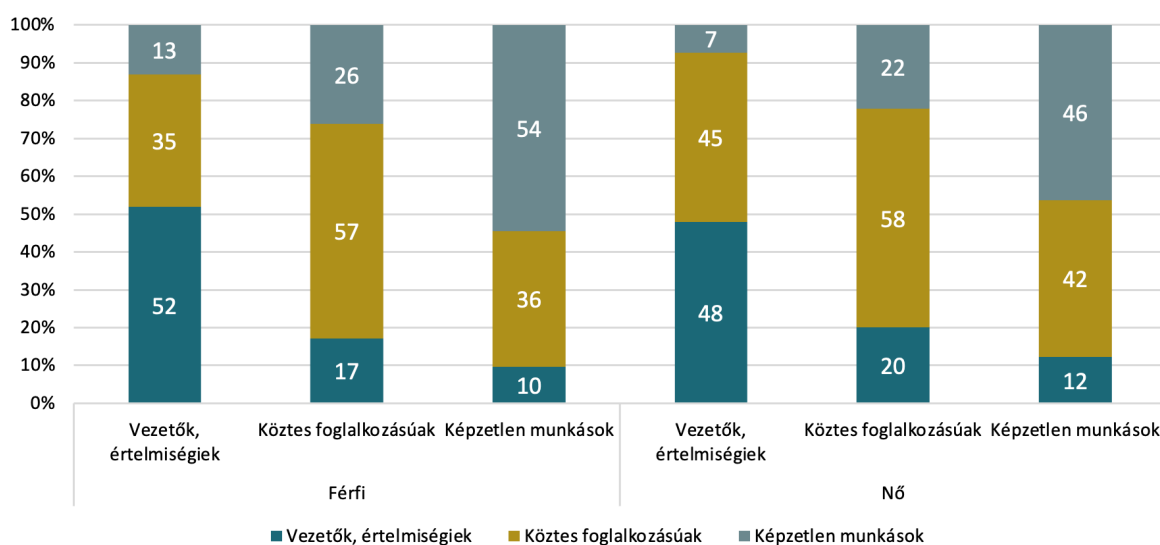
Forrás: 1973–2000: Róbert-Bukodi-2004, 2018–2021: KEP

Az összes mobilitás változása Magyarországon a mobilitás iránya szerint, %

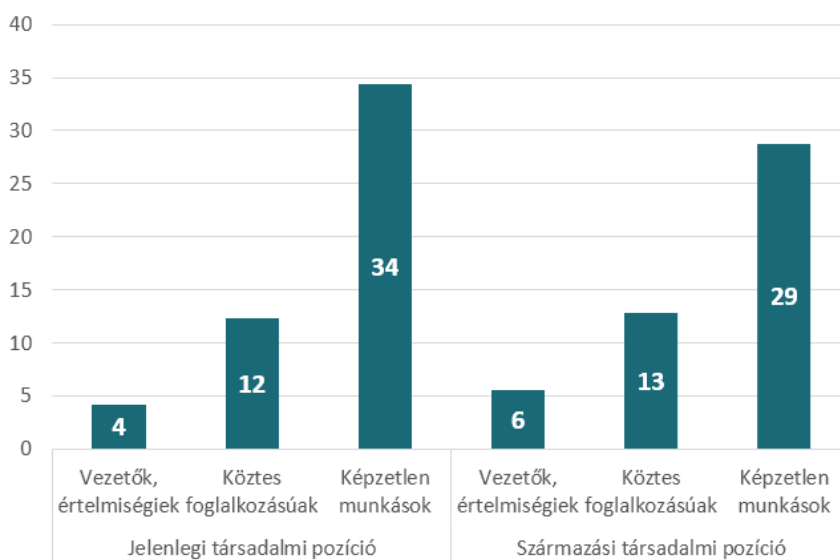
Forrás: 1973–2000: Róbert-Bukodi-2004, 2018–2021: KEP

A kérdezettek foglalkozási csoportja az apjuk foglalkozási csoportja szerint, 2021, %

Forrás: 1973–2000: Róbert-Bukodi-2004, 2018–2021: KEP

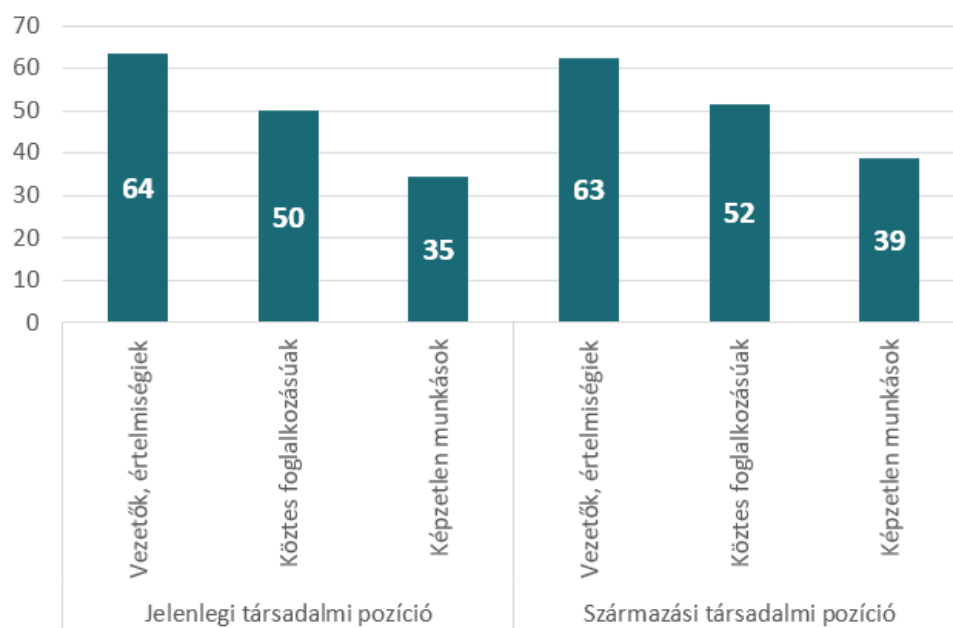
Anyagi depriváció a kérdezett, illetve az apja foglalkozási csoportja szerint, 2021, %

Forrás: 1973–2000: Róbert-Bukodi-2004, 2018–2021: KEP

Megjegyzés: Azok aránya, akik 9 deprivációs tétel közül legalább három esetében érintettek.

Élettel való elégedettség a kérdezett, illetve az apja foglalkozási csoportja szerint, 2021, %

Forrás: 1973–2000: Róbert–Bukodi–2004, 2018–2021: KEP

Megjegyzés: Azok aránya, akik egy 0–10-ig tartó skálán 8–10-es értéket választottak arra a kérdésre, hogy mennyire elégedettek az életükkel.

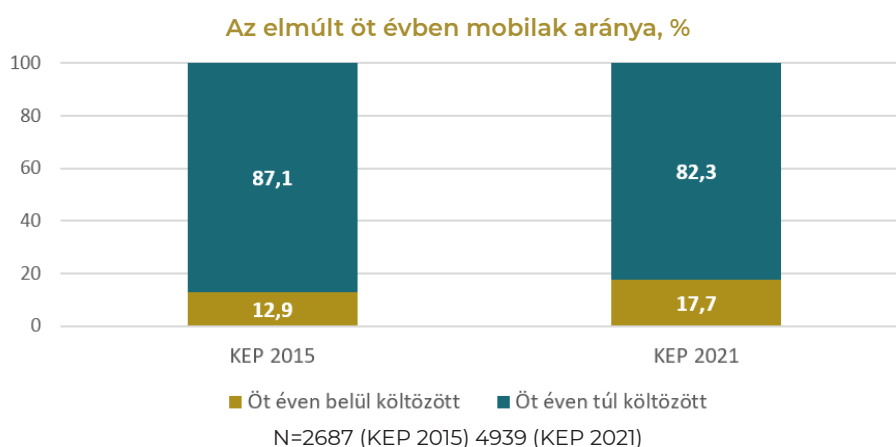
SZERETÜNK-E KÖLTÖZNI?

Az előadás arra keresi a választ, hogy hogyan alakult a lakásmobilitás dinamikája és térbeli-társadalmi mintázata az elmúlt években, vizsgálja továbbá a felnőtt lakosság lakásmobilitási terveit.

Valamelyest élénkülő lakásmobilitás

Az elmúlt években a korábbiakhoz képest valamelyest élénkült a lakásmobilitás.

- A felnőtt lakosság 18 éves kora óta átlagosan 2,4 lakásban lakott, míg a 2015-ös KEP adatfelvételben ez két lakás volt.
- A felnőtt lakosság 17,7%-a költözött a 2021-es adatfelvételt megelőző 5 évben jelenlegi lakásába. 2015-ben valamivel alacsonyabb, 12,9% volt azok aránya, akik a megelőző 5 évben költöztek (2010-ben és azt követően).

Településtípusonként eltérő lakásmobilitási lehetőségek

A lakásmobilitás lehetőségei drasztikusan eltérőek településtípusok szerint: a kisebb városokban és községekben szinte csak a tulajdonosi szektoron belüli lakásmobilitás lehetősége adott, csak Budapesten, és a nagyobb városokban reális lehetőség a bérleti szektort érintő lakásmobilitás. A magasabb tulajdoni arány fékezi a lakásmobilitást.

- A lakásmobilitás jelentős területi eltérései ebben az adatfelvételben is látszanak, a jelenleg megyeszékhelyeken élők (2,84) és a Budapesten élők (2,64) laktak a legtöbb lakásban felnőttkoruk kezdete óta, míg a községekben élők a legkevesebb lakásban (2,03).
- A lakáspiac területi egyenlőtlenségeit mutatja, hogy a községekben és városokban lényegesen jellemzőbb a tulajdonosi szektoron belüli mozgás, míg a bérleti szektoron belül Budapesten és a megyeszékhelyeken mozogtak, tudtak mozogni nagyobb arányban háztartások. A tulajdonosból a bérleti szektorba történt mozgás Budapesten lényegesen gyakoribb, mint más településtípusokban.

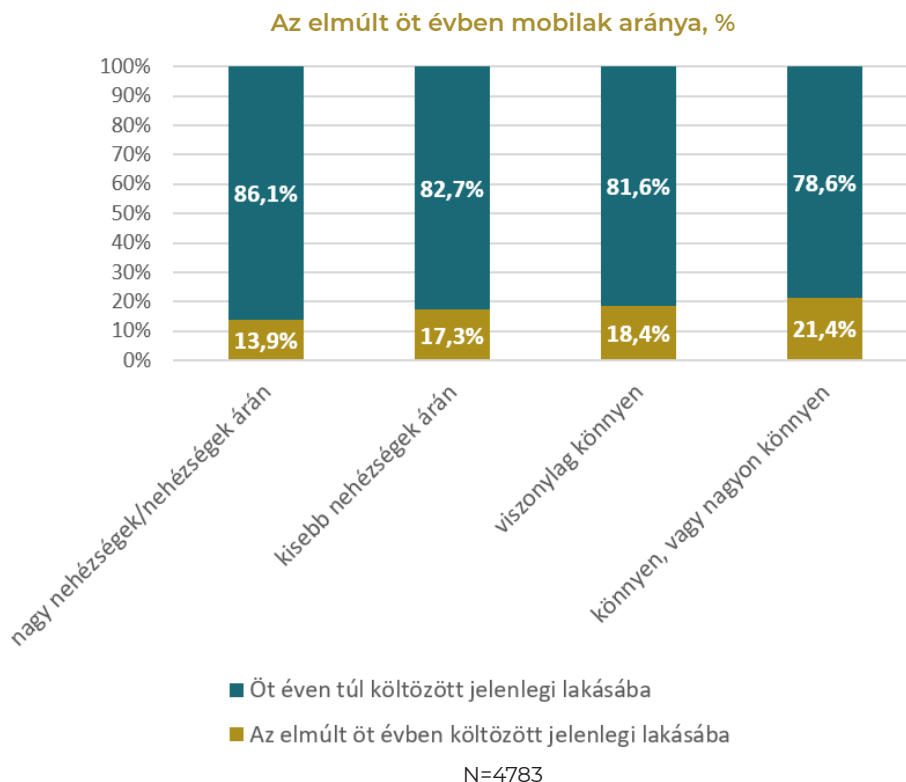
Jelentős társadalmi egyenlőtlenségek a lakásmobilitásban

Ugyan a lakásmobilitás lassan élénkül, társadalmilag erősen szelektív, hogy melyek azok a társadalmi csoportok, akik mobilak a lakásrendszerben. A magasabb státuszú csoportok jelentősen mobilabbak voltak az utóbbi években. Ugyanakkor látunk bizonyos mértékű lakásmobilitást alacsony státuszú, kirekesztett társadalmi csoportokhoz tartozó háztartások esetében is.

A felmérés nem vállalkozhatott a lakásmobilitás mögötti motivációk feltárására, de korábbi kutatások alapján látható, hogy a lakásmobilitási folyamatok mögött eltérő lehetőségek és kényszerek állnak: míg a háztartások egy része – a magasabb státuszú háztartások – számára a lakásváltoztatás jellemzően a háztartás változó igényeihez történő alkalmazkodás, mások – különösen az alacsonyabb státuszú háztartások – esetében sokszor kényszerek motiválják.

Adataink alapján ezen túl látható az is, hogy jelentős azoknak a háztartásoknak az aránya, akik „be vannak ragadva” a lakásrendszerben, mindenekelőtt a községekben élő, idősebb, alacsonyabb státuszú háztartások körében.

- A lakott lakások számát tekintve a legmobilabbak a diplomások.
- A magasabb iskolázottságúak nagyobb arányban költöztek az elmúlt öt évben.
- A kedvezőbb szubjektív anyagi helyzetű háztartások jellemzően mobilabbak, a kedvezőtlenebb szubjektív anyagi helyzetű háztartások kevésbé voltak mobilak az elmúlt öt évben.

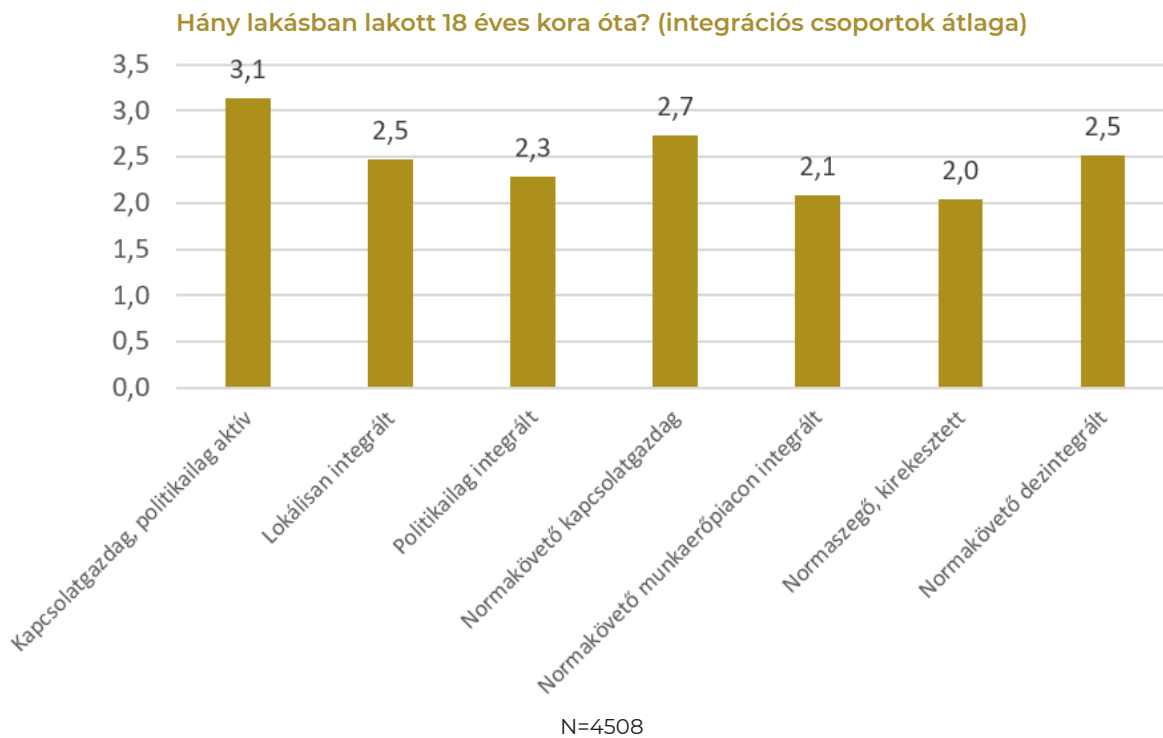
A felnőtt lakosság 63%-a 15 évnél régebben lakik jelenlegi lakásában, különösen magas ez az arány a községekben (71,3%), a 60 év felettiek között (91%), a legfeljebb 8 osztályt végzettek között (78%), a legrosszabb szubjektív anyagi helyzetű, mindennapi kiadásait nehézségek, vagy nagy nehézségek árán fizetni képes háztartások között (71%).

Lakásmobilitás és integrációs csoportok a 2021. évi adatfelvétel alapján

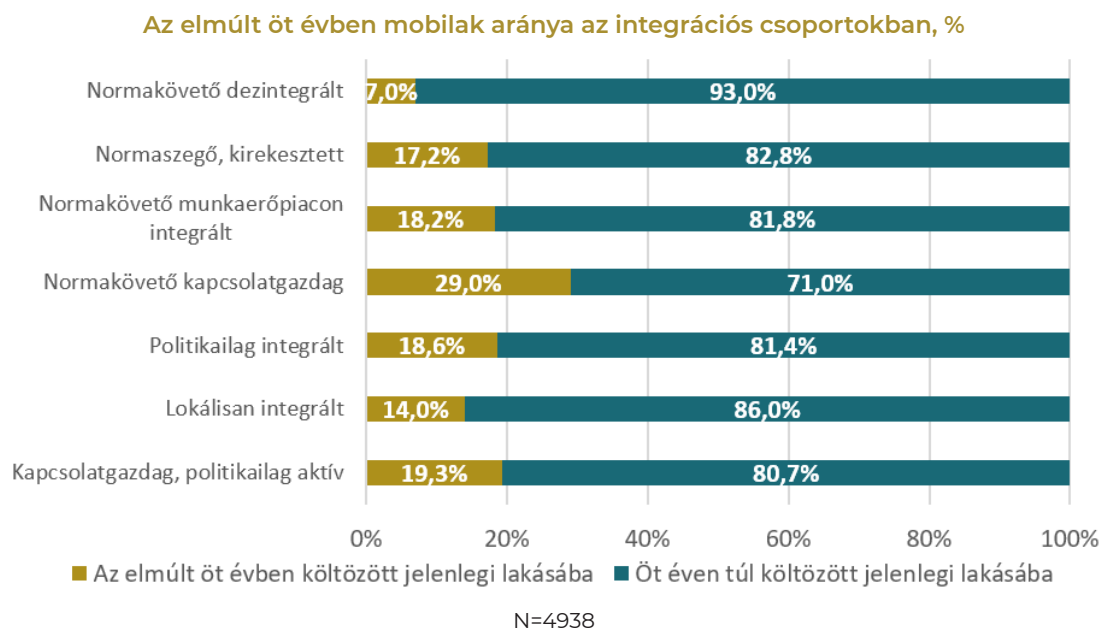
A lakásmobilitás integrációs csoportok közötti eltérései tovább árnyalják a lakásmobilitás társadalmi egyenlőtlenségeivel kapcsolatban eddig látott képet: a mobilitás dinamikája és iránya jelentősen eltér az egyes csoportok között, és a lakáspiacon elsősorban a jól integrált csoportok mozognak. Ugyanakkor találunk bizonyos mértékű mobilitást a kirekesztett háztartások között is.

Az integrációs csoportok eltérő mobilitási mintái mögött szociodemográfiai és településtípussal összefüggő tényezők is állnak, ezeket további elemzésekben tisztázzuk.

- Az integrációs csoportok közül a lakott lakások számát tekintve messze a legmobilabbak a kapcsolatgazdag, politikailag aktívak, de átlag feletti a normakövető kapcsolatgazdagok mobilitása is. Szintén átlag feletti a normakövető dezintegráltak mobilitása, amennyiben a lakott lakások számát nézzük, de ebben az esetben a lakott lakások magasabb számát a csoport jellemzően magasabb életkora indokolhatja. Legkevesbé a normaszegő, kirekesztett és normakövető, munkaerőpiacon integrált csoportok mobilak.

- Az integrációs csoportok közül az elmúlt öt évben kiemelkedően a normakövető kapcsolatgazdagok voltak a legmobilabbak, és a normakövető dezintegráltak a legkevésbé mobilak.

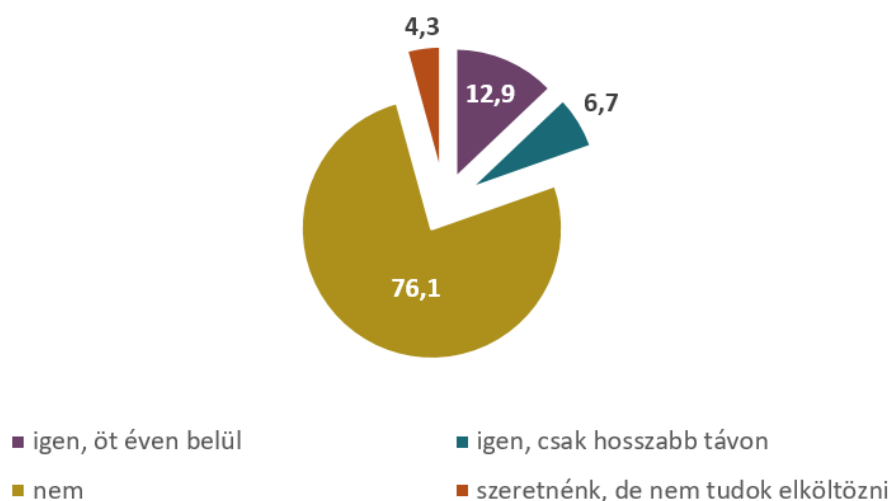

Költözési tervek

A felnőtt lakosság negyede költözne el lakásából. A legnagyobb arányban a legjobb szubjektív anyagi helyzetű háztartások terveznek költözést. A legrosszabb szubjektív anyagi helyzetű háztartások esetében az látható, hogy sok esetben nem a költözés motivációja, hanem a lakásrendszer által teremtett lehetőségek hiányoznak a lakásmobilitáshoz.

- A felnőtt lakosság mintegy negyede (23,9%) jelezte, hogy elköltözne jelenlegi lakásából.

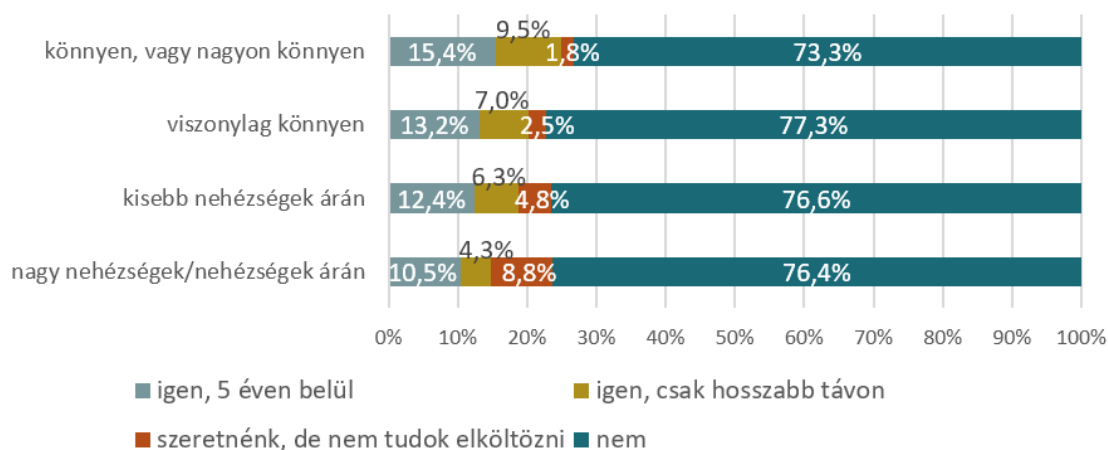
Szeretne-e elköltözni jelenegi lakásából?

N=4865

- A legnagyobb arányban a legjobb szubjektív anyagi helyzetű háztartások terveznek költözést öt éven belül és hosszabb távon is. A legrosszabb szubjektív anyagi helyzetű háztartások esetében más csoportoknál jelentősen nagyobb azok aránya, akik ugyan szeretnék elköltözni, de erre nincs lehetőségük.

Szeretne-e elköltözni jelenegi lakásából? (Költözési hajlandóság a szubjektív anyagi helyzet alapján létrehozott csoportokban)

A MIGRÁCIÓS HAJLANDÓSÁG VÁLTOZÁSAI

2018-hoz képest az elmúlt három évben emelkedett azok aránya, akik pár évre külföldi tartózkodást terveznek, illetve azok aránya is, akik tartós külföldön élést terveznek, de nem változott a rövidebb időtartamú (pár hét, pár hónap) külföldi munkavállalás tervezése.

Tervezi-e, hogy:

		pár hétre vagy hónapra külföldre menjen dolgozni (ingázni is)	pár évre külföldre menjen dolgozni	külföldön éljen
2021	igen	6,2	6	4,3
	nem	89,7	89,5	90,4
	NT/NV	4,1	4,5	5,4
2018	igen	6	3,8	3,3
	nem	88,5	90,3	89,9
	NT/NV	5,5	5,9	6,8

A célországokat tekintve, a legnépszerűbb ország bármilyen időtartalmú külföldi tartózkodás esetében Ausztria, ezt követi Németország, majd Nagy-Britannia, Hollandia és Írország. A külföldi kitelepedők körében az USA, Belgium, Finnország és Franciaország is erősebb vonzerővel bír.

Célország (első opció):

	pár hétre vagy hónapra külföldre menjen dolgozni (ingázni is)		pár évre külföldre menjen dolgozni		külföldön éljen	
	N	%	N	%	N	%
Ausztria	162	52,4	102	34,1	68	32,1
Belgium	6	1,8	8	2,8	9	4,4
Dánia	2	0,6	4	1,3	2	1
Finnország	5	1,7	6	2,1	6	2,8
Franciaország	6	1,9	5	1,6	6	2,8
Görögország	2	0,7	3	1	2	1
Hollandia	8	2,6	14	4,6	6	2,8
Írország	7	2,3	10	3,3	6	2,8
Luxemburg	1	0,4	2	0,7	0	0
Nagy-Britannia	14	4,6	25	8,2	18	8,5
Németország	55	17,8	62	20,5	39	18,1
Olaszország	3	0,9	2	0,7	4	1,9
Spanyolország	2	0,7	5	1,7	2	0,9
Svédország	1	0,4	2	0,7	2	1
Magyarországgal szomszédos ország (Ausztriát kivéve)	1	0,3	2	0,7	2	1
egyéb európai or- szág	2	0,6	4	1,4	4	1,9
USA	6	2	9	3	7	3,2
Kanada	2	0,6	1	0,3	2	0,8
egyéb (nem európai) ország	2	0,7	2	0,7	3	1,4
nem tudja	22	7	32	10,6	25	11,6
Összesen	310	100	300	100	213	100

Szociodemográfiai háttér

Bármilyen időtartamra tervezett külföldi munkavállalás/tartózkodás – pár hétre vagy pár hónapra, pár évre, külföldön élés – a férfiak körében szignifikánsan magasabb, mint a nők esetében.

A legfiatalabbak a legmobilabbak, a 18–29 évesek tervezik leginkább a rövidebb-hosszabb-tartós külföldi tartózkodást, külföldön élést.

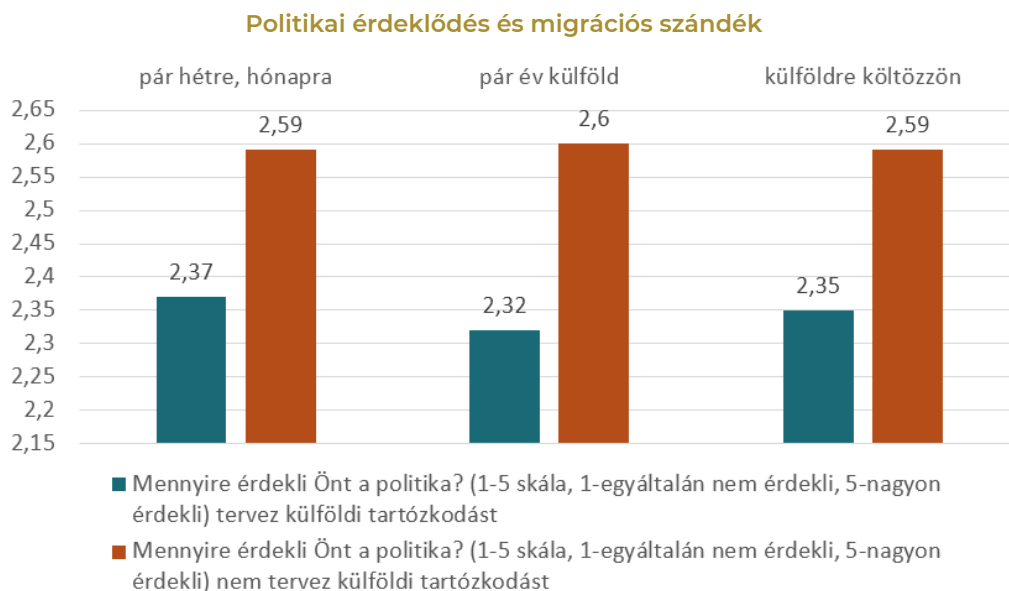
Kétváltozós elemzések

Elégedettség, bizalom

A kétváltozós elemzések alapján a munkájával, a családon belüli kapcsolataival, a lakókörnyezetével, szomszédságával való elégedettségnek/elégedetlenségnek nincs hatása a migrációs hajlandóságra. Az élettel való általános elégedettség azonban azok körében magasabb, akik rövidebb külföldi tartózkodást terveznek, illetve akik tartósan külföldre költöznének, mint a sem rövidebb, sem hosszabb külföldi tartózkodást nem tervezők körében.

Politikai attitűdök

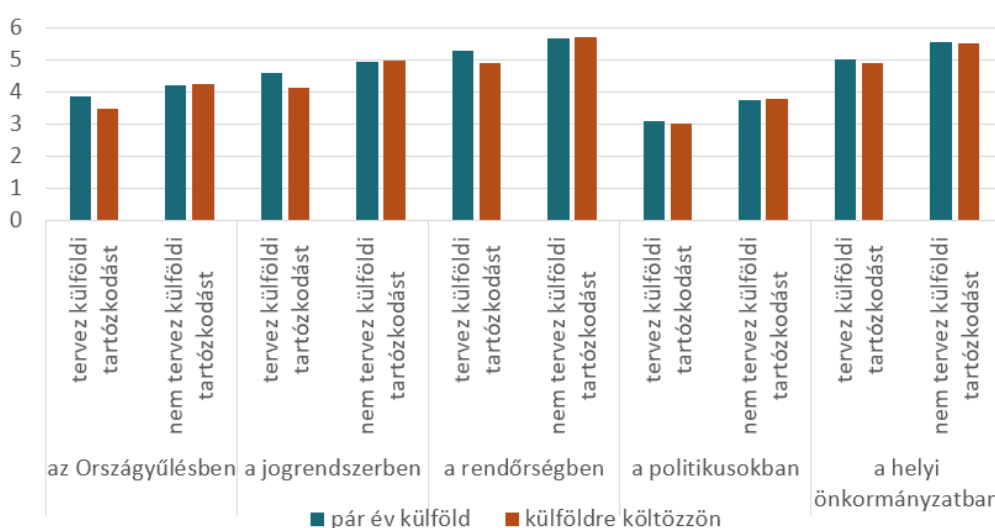
A politikai érdeklődés alacsonyabb azok körében, akik külföldi migrációt terveznek, mint a migrációt nem tervezők körében.

A demokráciával való elégedettség/elégedetlenség a külföldre költözők esetében jelez szignifikáns összefüggést, a külföldre költözők kevésbé elégedettek a demokrácia működésével Magyarországon (átlag 2,12 skála: 1–4), mint a külföldre költözést nem tervezők (átlag 2,43 skála: 1–4).

A politikai bizalom főként a hosszabb távú külföldi migrációval jelez összefüggést, a pár éves külföldi munkavállalást tervezők, illetve a külföldre költözők esetében szignifikánsan alacsonyabb a politikai bizalom, mint a migrációt nem tervezők esetében.

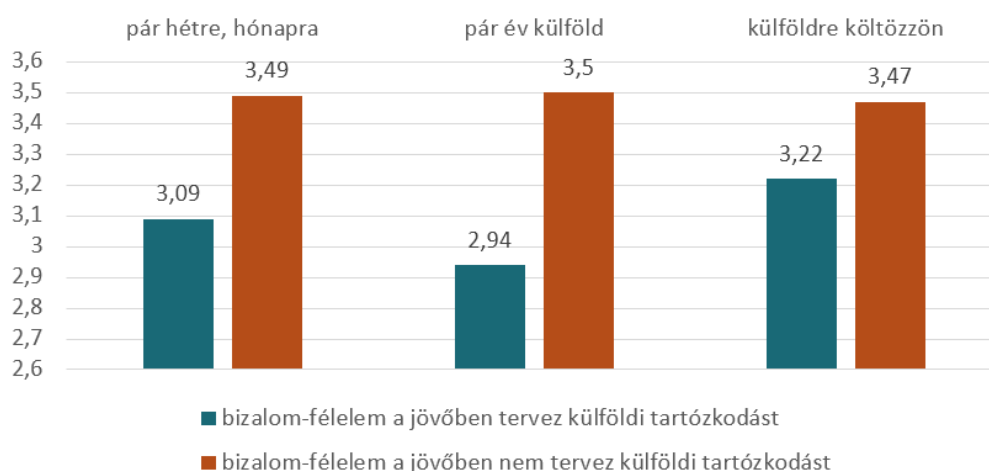
Politikai bizalom és migrációs tervek
(szignifikáns eltérések, skála: 0-10, 0-egyáltalán nem bízok, 10-teljesen megbízok)

A baloldali-jobboldali önbesorolás a külföldre költözés esetében mutat szignifikáns eltéréseket, a kiköltözők baloldaliabbnak határozzák meg magukat (átlag 3,91, skála 1-7, 1-baloldali, 7-jobboldali), mint a kiköltözést nem tervezők (átlag 4,32, skála 1-7, 1-baloldali, 7-jobboldali).

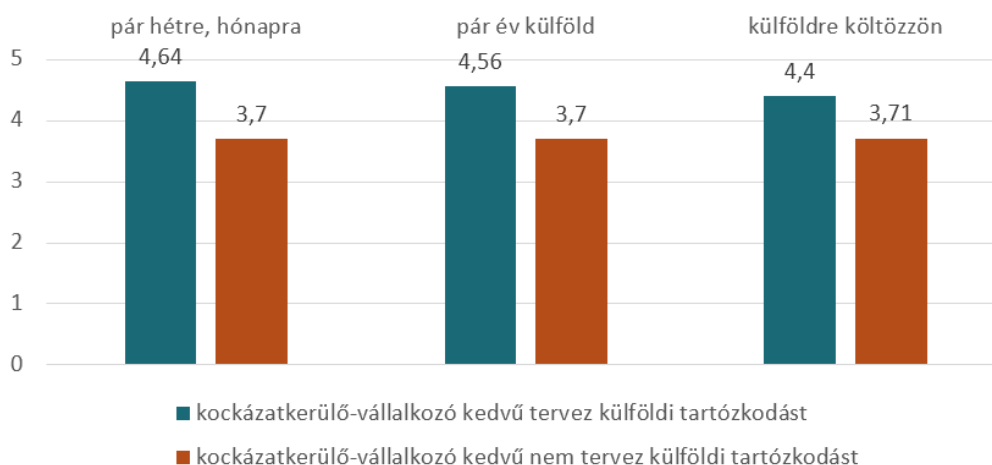
A migrációs tervek pozitívan kapcsolódnak a jövőbe vetett bizalomhoz, a külföldi tartózkodást tervezők jobban bíznak a jövőben, míg a migrációs tervekkel nem rendelkezők kevésbé.

A jövőbe vetett bizalom és a migrációs hajlandóság
(szignifikáns eltérések, skála 1-7, 1-bízom a jövőben, 7-félek a jövőtől)

A vállalkozó kedv pozitívan befolyásolja a migrációs szándékot, akár rövid távú, akár hosszú távú migrációs tervek esetében.

**A kockázatkerülés-vállalkozói kedv és a migrációs szándék
(szignifikáns eltérések, skála 1–7, 1-kockázatkerülő, 7-vállalkozó kedvű)**

Előadásunkban kitérünk a migrációs szándék és a munkaviszony, illetve a társadalmi integráció kérdéseire is. Megnézzük, hogy a Covid-19 és a migrációs hajlandóság közt milyen esetleges összefüggések jelentkeznek (érintette-e a munkáját, pénzügyi helyzetét, egészségét, illetve az oltási helyzetét). Végül magyarázómodellek segítségével próbáljuk felrajzolni a migrációt tervezők profiljait.